

Miljökonsekvens- beskrining

Detaljplan för del av Svartön,
del av Svartön 18:17 m fl,
Svartön Östra

Dnr: SBF 2021/886

Luleå kommun Norrbottens län

Samrådshandling
2022-10-26

Stadsbyggnadsförvaltningen

Avdelning stadsplanering och infrastrukturdrift 2022-10-26

Medverkande

Tjänstepersoner Luleå kommun

Frida Lindberg, Planchef, Stadsbyggnadsförvaltningen

Anna Karin Lidén, Planavdelningen, Stadsbyggnadsförvaltningen

Johanna Lundmark, Planavdelningen, Stadsbyggnadsförvaltningen

Kristina Sigfridsson, Planavdelningen, Stadsbyggnadsförvaltningen

Konsulter

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Inledning	5
Bakgrund och syfte	5
Genomförande	6
Detaljplaneprocessen och miljöbedömning	6
Avgränsning	8
Bedömningsgrunder	10
Planeringsförutsättningar	13
Tidigare ställningstaganden	13
Områden av riksintresse enligt miljöbalken	15
Områdesskydd enligt miljöbalken	15
Miljö kvalitetsnormer	17
Miljömål	17
Alternativredovisning	18
Planförslaget	18
Nollalternativet	19
Alternativ lokalisering	20
Konsekvensbedömning	21
Naturmiljö	21
Vattenmiljö och recipient	45
Kumulativa effekter	51
Miljömål	52
Samlad bedömning	53
Störningar under byggtid	55
Uppföljning och övervakning	55
Källor	55

Sammanfattning

Detaljplanen handläggs med så kallat utökat förfarande enligt plan- och bygglagen. Detta innebär att planförslaget ska kungöras, samrådask och vara tillgänglig för granskning under minst tre veckor. Därefter lämnas detaljplanen för politiskt antagande innan den kan vinna laga kraft.

Denna miljökonsekvensbeskrivning utgör ett underlag i detaljplaneprocessen. Miljökonsekvensbeskrivningen tas fram parallellt med detaljplanen och ingår som underlag vid samråd, granskning och slutligen antagande av detaljplanen.

Denna version av miljökonsekvensbeskrivningen ingår som underlag vid samråd.

Parallellt med att detaljplanen tas fram pågår en tillståndsprocess, enligt 9 och 11 kapitlet miljöbalken, för den verksamhet som LKAB planerar att bedriva inom planområdet.

Det är enbart de miljöaspekter som kan antas innebära en betydande miljöpåverkan som ska ingå i miljöbedömningen av detaljplanen och som inte behandlas i den parallella processen med miljötillstånd. Denna miljökonsekvensbeskrivning är avgränsad till att omfatta miljöeffekter av:

- Påverkan på naturvärden inklusive strandskydd och då främst för skyddade och skyddsvärda arter.
- Påverkan på vatten och recipienter och miljö kvalitetsnormerna för vatten.

En konsekvensbedömning görs genom en sammanvägning av det berörda intressets värde och av ingreppets eller störningens omfattning. Om åtgärdsförslag är lämpligt för att minska negativa konsekvenser tas detta med i bedömningen. De specifika bedömningsgrunder och graderingar som är grunden för konsekvensbedömningen redovisas under vardera miljöaspekt i avsnittet Konsekvensbedömning. Osäkerheter i bedömningen ska tydligt framgå.

Då flera utredningar pågår inom tillståndsprocessen kommer bedömningen av planens påverkan på naturvärden och vatten/recipienten att göras till granskning av planförslag i tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

Utifrån ovan beskrivna miljöaspekter samt kumulativa effekter för planförslaget görs bedömning sammantaget till granskning av planhandlingar och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

Inledning

Bakgrund och syfte

Planområdet är beläget på den östligaste delen av Svartön.

Enligt miljöbalken ska det göras en miljöbedömning av en plan eller ett program om dess genomförande kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. En behovsbedömning av miljöbedömning för detaljplanen har upprättats och kommunen har i samråd med länsstyrelsen bedömt att detaljplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Därmed ska en miljöbedömning av detaljplanen genomföras och dokumenteras i en miljökonsekvensbeskrivning (MKB).

Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter och miljöhänsyn under framtagande av detaljplanen för att främja hållbar utveckling. Därmed kopplar miljöbedömningen direkt till ambitionen om att hållbar utveckling ska genomsyra arbetet. Både miljöbedömningsprocessen och miljökonsekvensbeskrivningen är viktiga verktyg för att följa och dokumentera denna ambition särskilt med avseende på de ekologiska, kulturella och sociala dimensionerna av hållbar utveckling. Miljökonsekvensbeskrivningen är på det sättet en del i processen att värdera olika studerade alternativ och till sist en av grunderna för utformningen av det slutliga planförslaget.

Parallellt med planarbetet pågår en ansökningsprocess för tillstånd enligt 9 och 11 kap. miljöbalken för planerad verksamhet och utfyllnad i vatten.

Planuppdragets huvudsakliga syfte är att säkerställa fortsatt utveckling av Svartön och möjliggöra för utveckling av hamnen och etablering av industri i området. Planområdet är idag planlagt för industri och järnvägsverksamhet och i delar inte planlagt. Planen medger hamn, industri och utfyllnad i vatten och förlängd kaj.

Planen reglerar i första hand användning, byggnads- och anläggningshöjder och strandskydd och tas fram parallellt med tillståndprocessen för industri- och vattenverksamhet.

Bakgrunden till att planarbetet påbörjats är en omställning till fossilfri verksamhet och bättre tillvaratagande av resurser inom de i området befintliga verksamhetsgrenarna malmhantering och järnframställning. Omställningen görs i form av ändrade processer i pågående verksamheter och nya verksamheter som utvinmer mer produkter ur redan bruten malm. För verksamheten är närheten till befintlig infrastruktur i form av järnväg, dagens malmhantering och en pågående utveckling av djuphamn av strategisk betydelse.

Förändring och utbyggnad förväntas pågå i minst 10 år.

Översiktskarta.

Genomförande

Detaljplaneprocessen och miljöbedömning

Detaljplaneprocessen är till för att kommunen ska kunna bedöma om marken är lämplig till föreslagen markanvändning. Under detaljplaneprocessen görs bedömningar hur stor påverkan planförslaget har på omgivning och miljö samt på allmänna och enskilda intressen.

Då ett genomförande av detaljplanen innebär en större utfyllnad i vattenområde som inte berörs i översiktsplan 2021 så handläggs detaljplanen med så kallat utökat förfarande enligt plan- och bygglagen (2010:900). Ett utökat förfarande används normalt då detaljplanen är av betydande intresse för allmänheten och kan tänkas medföra betydande miljöpåverkan.

Detaljplanen handläggs med utökat förfarande enligt 5 kap 6 § plan- och bygglagen (2010:900). Förfarandet består av kungörelse, samråd, underrättelse, granskning, granskningsutlåtande och antagande. Därefter kan planen få laga kraft. Bilden är hämtad från Boverkets vägledning.

Luleå kommun har genomfört en undersökning av risk för betydande miljöpåverkan, enligt 6 kap.3 § miljöbalken. Kommunen gör bedömningen att planförslaget ska kompletteras med en strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. 9 § miljöbalken och med en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som bifogas detaljplanen. Motivet är att planen medger tillståndspliktig verksamhet och planen tas fram parallellt med tillståndprocessen för verksamheten och utfyllnad i vatten, enligt 9 och 11 kap. miljöbalken.

Rörande undersökningen, den strategiska miljöbedömningen och avgränsningen av miljökonsekvensbeskrivningen har möten och diskussioner förts med Länsstyrelsen fram till samråd.

Denna miljökonsekvensbeskrivning till Detaljplan för del av Svartön, del av Svartön 18:17 m fl, Svartön Östra utgör ett underlag i detaljplaneprocessen. Den tas fram parallellt med detaljplanen och ingår som underlag vid granskning och slutligen antagande av detaljplanen. Denna version av miljökonsekvensbeskrivningen ingår som underlag vid samråd.

Tider och information samordnas med den parallella tillståndprocessen för verksamhet enligt 9 och 11 kap. miljöbalken i ett syfte att underlätta bedömningar och beslut.

I ett undersökningssamråd kommer kommunen att dela med sig av sin bedömning med länsstyrelsen. Det görs i samband med samrådet.

Avgränsning

Innehållsmässig avgränsning

Enligt 6 kapitlet 11 § miljöbalken listas vad en miljökonsekvensbeskrivning för planer och program ska innehålla. Det som är aktuellt i fråga om avgränsning är de miljöaspekter och miljökvalitetsmål som kan anses vara relevanta att beakta i miljöbedömningen av planen. Det är enbart de aspekter som kan antas innebära en betydande miljöpåverkan som ska ingå i miljöbedömningen av planen.

I avgränsningen av miljökonsekvensbeskrivningen har konstaterats att följande miljöeffekter bör utredas vidare i en miljökonsekvensbeskrivning:

- Påverkan på naturmiljö och strandskydd
- Påverkan på recipienter

Detaljplanearbete och den tillhörande strategiska miljöbedömningen görs parallellt med tillståndprocessen för verksamhet och vattenverksamhet enligt 9 och 11 kap. miljöbalken.

Geografisk avgränsning

Avgränsningsområdet för miljökonsekvensbeskrivningen sammanfaller med gränsen för planområdet. Förändrad markanvändning inom avgränsningen kan dock medföra konsekvenser även för omkringliggande områden. Därmed kommer konsekvenser avseende dessa miljöaspekter att hanteras i ett större område. Då tillstånd om förändringar har getts inom projekt Malmporten tillstånd 2013 så bedöms inte konsekvenserna av dessa i den samlade bedömningen, se mer under tidigare ställningstaganden.

Tidsmässig avgränsning

Nollalternativet och planalternativet jämförs utifrån samma tidshorisont. Planen bedöms vara helt genomförd år 2035, varför miljökonsekvensbeskrivningen avgränsas till detta år.

Översiktsbild avgränsningsområde

Bedömningsgrunder

Konsekvensbedömningen görs genom att väga samman aspektens värde och känslighet med planförslagets påverkan. Genom att väga samman dessa kan man få fram den konsekvens som bedöms uppstå. Om åtgärdsförslag är lämpligt för att minska negativa konsekvenser tas detta med i bedömningen. Även osäkerheter i bedömningen beskrivs.

I tabellen *Aspektens värde* är högt-måttligt-lågt värde definierat. Om det är ett riksintresse, skyddade/utpekade områden med lokalt/regionalt intresse har det ett högre värde än om det inte finns något skydd/utpekande. I tabellen *Påverkan* på aspektens värden finns en definition av vad vardera grad av påverkan medför på det utpekade värdet. I tabellen *Konsekvensbedömning* sammanvägs aspektens värde och graden av påverkan för att få fram en trolig konsekvens.

ASPEKTENS VÄRDE		
Högt värde	Måttligt värde	Lågt värde
Området har särskilt goda kvaliteter som är ovanliga i regionen/nationellt sett, är ett område som ger ett särskilt gott eller unikt totalintryck.	Området har kvaliteter som är typiska/representativa för regionen, är ett område som ger ett gott totalintryck.	Området har små kvaliteter, är ett område med mindre bra totalintryck.

Naturmiljö

Konsekvenser på naturmiljön	
Stora negativa konsekvenser	Uppstår när områden med högt dokumenterade naturvärden, såsom värdefulla vattendrag, områden med hög biodiversitet eller områden som hyser sårbara/hotade arter, förstörs eller försvinner. Om planförslaget leder till fragmentering/sönderdelning av naturmiljön och påverkar organismers rörelsemönster och spridningsförmåga. Förutsättningarna för att rödlistade och hotade arter långsiktigt ska kunna finnas kvar och utvecklas försvinner eller blir väldigt små. Stor eller måttlig påverkan på nationella värden, eller stor påverkan av lokalt/regionalt intresse. Motverkar nationella, regionala och lokala mål.
Måttliga negativa konsekvenser	Uppstår när delar av områden med höga naturvärden förstörs eller påverkas negativt på annat sätt. Om påverkan är till större del temporär och områdena bedöms kunna återfå god ekologisk status med bibehållen biologisk mångfald efter byggtiden. Förutsättningarna för att rödlistade och hotade arter, värdefulla naturmiljöer ska kunna bevaras och utvecklas försämrats. Påverkar möjligheten att nå nationella, regionala och lokala mål inom området negativt

Små negativa konsekvenser	Uppstår när planförslaget till största delen påverkar naturområden utan högre naturvärden eller när påverkan på ekosystem eller biologisk mångfald är obetydlig. Enstaka objekt eller mindre delar av naturmiljöer som inte är betydelsebärande för miljön som helhet, kan riskera att försvinna. Förutsättningarna för att rödlistade och hotade arter, värdefulla naturmiljöer ska kunna bevaras och utvecklas påverkas inte nämnvärt. Liten påverkan på värden av lokalt/regionalt intresse.
Ingen eller positiv	Förutsättningarna för att hotade arter och värdefulla naturmiljöer ska kunna bevaras och utvecklas ökar.

Vattenmiljö

Konsekvenser på vattenmiljön	
Stora negativa konsekvenser	Stora negativa konsekvenser uppstår om större vattentäkter av regional betydelse slås ut eller om möjligheter för framtida uttag i vattenförande jordlager förstörs. Vattenkvaliteten försämras betydande eller miljökvalitetsnormen för vatten överskrids. Markföroreningen sprids till vattnet i stor omfattning eller omfattande permanent grundvattensänkning som påverkar höga naturvärden.
Måttliga negativa konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser uppstår om vattentillgång eller vattenkvalitet i större vattentäkter försämras, eller om enskilda vattentäkter slås ut. Vattenkvaliteten försämras måttligt eller miljökvalitetsnormen riskerar att överskridas. Markföroreningen sprids till vattnet i måttlig omfattning eller begränsad permanent grundvattensänkning som påverkar höga naturvärden.
Små negativa konsekvenser	Små negativa konsekvenser uppstår om vattentillgång eller vattenkvalitet i enskilda vattentäkter försämras. Vattenkvaliteten försämras i liten grad, eller obetydlig risk för att miljökvalitetsnorm överskrids. Markförorening sprids till vattnet i liten omfattning eller begränsad permanent grundvattensänkning som inte påverkar höga naturvärden
Ingen eller positiv	Inga negativa konsekvenser för vattentäkter. Ingen risk för överskridande av miljökvalitetsnorm, positiv påverkan på vattenkvaliteten. Markförorening riskerar inte att spridas till vatten eller endast lokal grundvattensänkning som inte påverkar naturvärden.

PÅVERKAN PÅ ASPEKTENS VÄRDEN			
Stor påverkan	Måttlig påverkan	Liten påverkan	Ingen eller positiv påverkan
Värden som utgör grund för utpekandet av objektet försvinner	Objektets värden finns kvar men minskar generellt eller delar av värdena försvinner.	Objektets värden finns kvar men minskar generellt eller delar av värdena försvinner.	Objektets värden påverkas inte eller stärks.

KONSEKVENSBEDÖMNING				
ASPEKTENS VÄRDEN	PÅVERKAN PÅ ASPEKTENS VÄRDEN			
	Stor påverkan	Måttlig påverkan	Liten påverkan	Ingen eller positiv påverkan
Högt värde	Stor konsekvens	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens	Ingen eller positiv konsekvens
Måttligt värde	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens	Ingen eller positiv konsekvens
Lågt värde	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens	Liten konsekvens	Ingen eller positiv konsekvens

Planeringsförutsättningar

Tidigare ställningstaganden

Tidigare ställningstaganden finns tillgängliga på www.lulea.se

Översiktsplan 2021

Kommunfullmäktige beslutade 2021-09-27 (§ 188) att anta Program till Vision Luleå 2040, Översiktsplan 2021 (ÖP2021). Följande intentioner och preciseringar gäller för Svartön och generellt för större verksamhetsområden i kommunen:

- Verksamheter som kan vara särskilt störande lokaliseras framför allt på Svartön eller Hertsöfältet men även nära större vägar, järnvägar eller andra besöksmål.
- Svartön ska vara ett område med en oförändrad användning, dvs ett område för verksamheter som kan vara störande, miljöpåverkande, ytkrävande eller genererar tung trafik eller stor mängd övrig trafik.
- Verksamhetsområden för större etableringar ska tillskapas, utvecklas eller förtätas.
- Nya verksamhetsområden ska lokaliseras i huvudsak till goda kommunikationslägen och i anslutning till andra verksamheter.

Förslag till ny detaljplan bedöms i sitt syfte vara förenlig med gällande översiktsplan. Utfyllnad i vatten är dock inte synliggjort i översiktsplanen och bidrar till motiveringen att planarbete ska genomföras med det utökade förfarandet och beslut att anta detaljplanen fattas av kommunfullmäktige.

Området omfattas inte av någon fördjupad översiktsplan, utvecklingsplan eller detaljplaneprogram.

Gällande detaljplaner

I gällande detaljplaner inom planområdet är användningen av marken bestämd till industri, järnväg, industritrafik och hamn. Med den nya detaljplanen ändras användningen till industri och hamn/industri. För vattenområde som avses att fyllas ut anges användningen till industri och hamn.

Grönplan

Kommunstyrelsen har antagit en grönplan som bland annat omfattar Svartön (KS 2020-02-10 § 48). Grönplanen ska bland annat utgöra underlag för planering av den gröna strukturen i kommunen. Grönplanen visar på värdekärnor och samband i den befintliga strukturen samt belyser befintliga ekosystemtjänsters värden och brister.

Malmporten

Det pågående projekt Malmporten med muddring av farleder, utfyllnad av markområden och utbyggnad av kajer genomförs med tillstånd av Mark- och miljödomstolen. Genomförandet av projektet pågår mellan 2023 och 2028. Avgränsningsområdet berör delar av området som ska fyllas ut inom projektet och ställningstaganden rörande dessa områden är gjorda i gällande detaljplaner PL133 och PL426.

Karta Området för Malmporten

Områden av riksintresse enligt miljöbalken

Områden av riksintresse är geografiska områden som har beslutats eller pekats ut av riksdagen eller av en myndighet därför att de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter.

Planområdet berörs eller gränsar till följande riksintressen:

- Området gränsar mot riksintresse för friluftsliv (3 kap. 6 § miljöbalken).
- Planområdet gränsar mot riksintresse för naturvård (3 kap. 6 § miljöbalken) avseende övärlden utanför Luleälvens mynning.
- Området berörs av riksintresse för kommunikationer (3 kap. 8 § miljöbalken), med befintlig järnväg och befintlig hamn samt gränsar till farled.
- Området ligger inom riksintresse för totalförsvaret (3 kap. 9 § miljöbalken) då det ligger inom stoppområde för höga objekt och med särskilt behov av hindersfrihet.
- Området ligger inom riksintresse för Norrbottens kust och skärgård områden som har särskilt stora värden för turism och rörligt friluftsliv (4 kap. 1, 2 §§ miljöbalken). Bestämmelserna om riksintressen i 4 kap. miljöbalken ska inte utgöra hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet.

Avgränsningen av riksintresset för befintlig järnväg är inte helt överensstämmande i underlag från myndigheter och är därför under utredning.

Områdesskydd enligt miljöbalken

Strandskydd

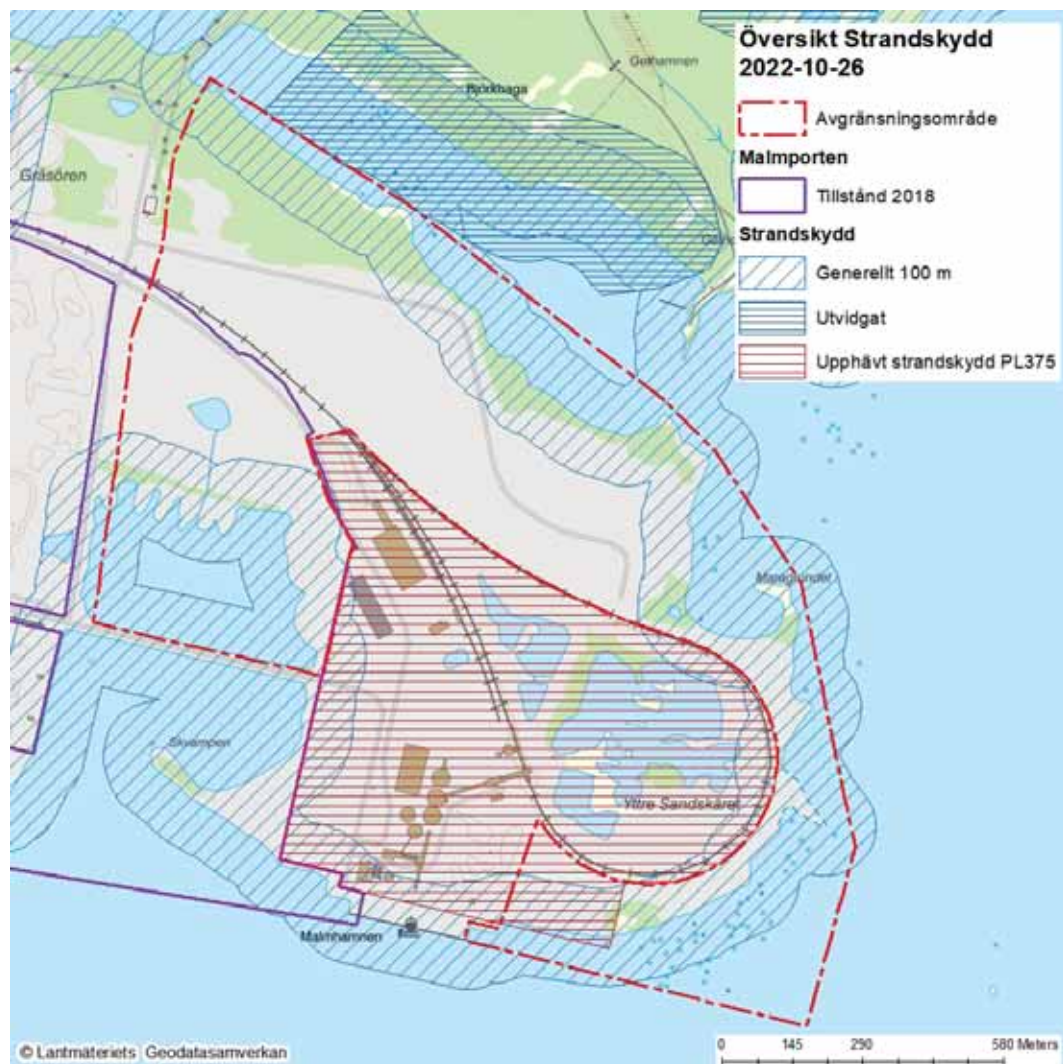
Vid hav, sjöar och vattendrag råder generellt strandskydd enligt 7 kap. 13 § miljöbalken. Strandskyddet omfattar land- och vattenområde intill 100 meter från strandlinjen på land och i vatten vid normalt medelvattenstånd. Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv och att bevara goda livsmiljöer på land och i vatten för växt- och djurlivet.

Sörbrändöfjärdens och Sandöfjärdens stränder omfattas av det strandskydd som gäller 100 meter från strandlinjen på land och i vatten enligt miljöbalken 7 kap. 14 §. Norr om planområdet ligger Björkhaga som omfattas av ett utvidgat strandskydd.

Enligt planbeskrivning detaljplan PL 375 är strandskyddet upphävt inom planområdet. Vad det gäller tidigare beslut om strandskydd för hamnområdet pågår utredning så i kartan redovisas strandskydd för det området tills utredningen är klar.

Enligt miljöbalken 7 kap. 18 g § återinträder strandskyddet i ett område när en detaljplan ersätts med en ny detaljplan vilket innebär att frågan behöver prövas mot de nu gällande reglerna.

Planområdet berör inte naturreservat, biotopskydd eller vattenskyddsområden.

Översikt avgränsningsområde och strandskyddade områden samt Malmportens arbetsområde

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer är ett juridiskt bindande styrmedel som beskrivs närmare i miljöbalkens 5:e kapitel. Syftet med miljökvalitetsnormer är att komma till rätta med hälso- och miljöpåverkan från så kallade diffusa utsläpp. Det gäller till exempel utsläpp från trafik, industri och jordbruk. Utgångspunkten för en miljökvalitetsnorm är att den tar sikte på tillståndet i miljön och vad människan och naturen bedöms kunna utsättas för utan att ta alltför stor skada.

Kommunen ska i planering och planläggning följa gällande miljökvalitetsnormer. Detaljplaner, områdesbestämmelser och lovgivning får inte medföra att en miljökvalitetsnorm överskrids. De miljökvalitetsnormer som är aktuella för Svartön är för luft- och vattenkvalitet, men buller kommer också att beskrivas. Miljökvalitetsnormerna och planens eventuella påverkan på dem beskrivs närmare i planbeskrivningen under verksamhetens påverkan och under kapitlet Konsekvenser.

Miljömål

Riksdagen har beslutat om 16 nationella miljökvalitetsmål. Målen syftar till att främja människors hälsa, värna den biologiska mångfalden, bevara ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga, trygga en god hushållning av naturresurser samt ta tillvara natur- och kulturmiljön.

Genomförandet av detaljplanen bedöms ge effekter med avseende på de miljömål som markerats med **fet stil** i tabellen nedan.

De nationella miljökvalitetsmålen	
1. Begränsad klimatpåverkan	9. Grundvatten av god kvalitet
2. Frisk luft	10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
3. Bara naturlig försurning	11. Myllrande våtmarker
4. Giftfri miljö	12. Levande skog
5. Skyddande ozonskikt	13. Ett rikt odlingslandskap
6. Säker strålmiljö	14. Storslagen fjällmiljö
7. Ingen övergödning	15. God bebyggd miljö
8. Levande sjöar och vattendrag	16. Ett rikt växt- och djurliv

I översiktsplanen redovisas konsekvenserna på miljökvalitetsmålen för utbyggnad och omvandling i ett större perspektiv. Effekter på miljömålen 1 och 15 beskrivs i planbeskrivningen.

Men särskilt miljömål 1 påverkas av den verksamhet som är tänkt att utvecklas på Svartön med en omställning av järn- och stålhantering till en mer fossilfri verksamhet med kraftigt minskade utsläpp av främst koldioxid.

Hur miljömålen 10 berörs av ett genomförande av planen beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen.

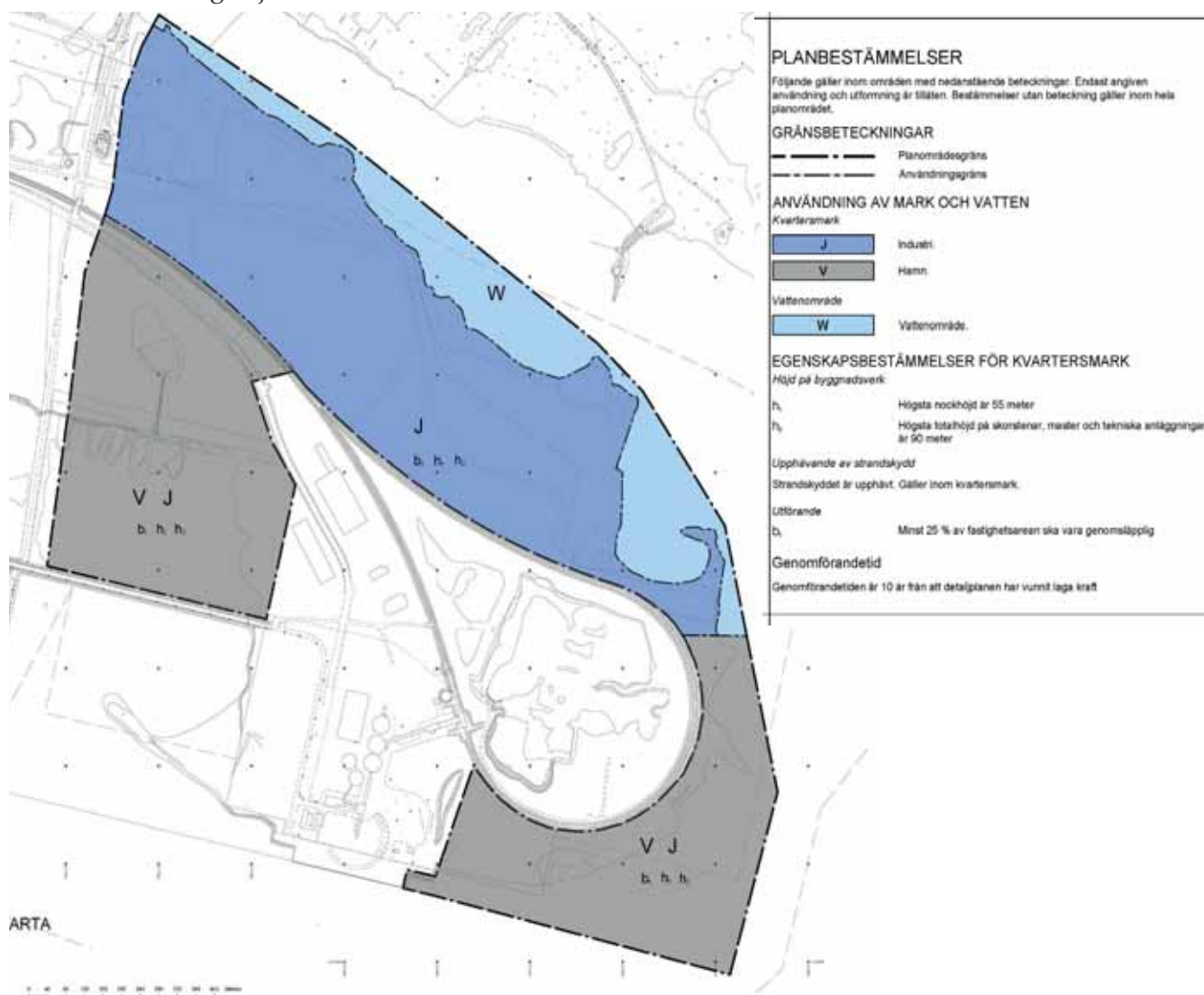
Alternativredovisning

Inom Luleå kommun finns inte något område som kan utgöra alternativ placering av verksamheten.

Inom tillståndsprocessen för verksamheten har alternativa lokaliseringar utanför Luleå kommun redovisats och bedömts, liksom motiven till varför dessa har valts bort. Som alternativ har Näsudden i Skellefteå kommun, Västerbottens län, utretts. Området har valts bort då ytan anses vara för liten, visst skyddsvärt fågelliv förekommer och att marken är kraftigt förorenad vilket försvårar byggbarheten.

Planförslaget

Planförslaget omfattar drygt 118 hektar och omfattar både planlagd mark samt mark och vattenområden som inte är planlagda. De delar av planområdet som inte är planlagt är redan utfylld mark avsedd för industriverksamhet i planområdets norra del samt vattenområdet i planens sydöstra del som är avsedd att fyllas ut för industri och hamnändamål. Det senare omfattar även en förlängning av befintlig kaj.

Plankarta och planbestämmelser 2022-10-11

Översiktsvy verksamheten

Bild: LKAB, Foto: Fredrik Alm, Illustration: STARK ARKITEKTER

Nollalternativet

Nollalternativet beskriver miljöns sannolika utveckling inom utredningsområdet om inte planförslaget genomförs. Nollalternativet är inte en beskrivning av aktuella förhållanden eller ett antagande om oförändrat tillstånd, utan inkluderar de åtgärder och de förändringar som kan förväntas även utan att den nya detaljplanen genomförs. Nollalternativet utgör ett referensalternativ i bedömningen av miljöeffekter och konsekvenser.

Behovet av industrimark inom kommunen är stort varför det är sannolikt att den delen av området som redan är planlagt kommer att byggas ut för industriverksamheter men kanske föregås av planändring till industri och då området i översiktsplan är beskrivet för framtida tung industri kommer påverkan att finnas såsom buller, utsläpp till luft, mark och vatten samt att trafikströmmar till området kommer att påverka stadsdelar i omgivningen. Sannolikt kommer det att vara tillståndspliktig verksamhet varför miljökonsekvenser kommer att redovisas för verksamheter i tillståndprocesser. Inget antagande av påverkan eller effekter görs i denna beskrivning.

Delar av planområdet som berör genomförandet av muddrings- och utfyllnadsarbeten inom projektet Malmporten kommer att genomföras oavsett denna plan då det genomförs inom gällande plan PL375 och inom gällande tillstånd för projektet. Genomförandet förväntas vara klart 2028.

För delar av mark inom planområdet som idag inte är planlagd och som inte berörs av höga naturvärden kan en planläggning för industri bli aktuell, detta gäller även inom strandskyddsområde, då större delen av planområdet har anlagts för just ändamålet industri.

Utfyllnad i vatten och utökad kaj bedöms inte bli aktuellt.

Alternativ lokalisering

Svartön är i översiktsplanen utpekad för industri som kan vara störande för omgivningen och för hamn och kommunikationer av riksintresse. Och då det finns områden som inte är bebyggda inom Svartön så har inte alternativa lokaliseringar av den tänkta verksamheten undersökts av Luleå kommun.

En delad lokalisering på både Svartön och Hertsöfältet har undersökt som alternativ. Det ger speciellt påverkan på strandskyddade områden och områden med högre naturvärden norr om sundet. Alternativet med delad lokalisering på båda sidorna om sundet vid Gräsörensundet har dock valts bort då det bedöms medför att fler och större ytor med natur- och strandvärden riskerar att påverkas av infrastrukturstråk och transporter mellan verksamhetens olika delarna. Detta skulle beröra den norra stranden med högre identifierade naturvärden.

Konsekvensbedömning

Naturmiljö

Ekosystemtjänster

Planområdet ingår i Luleå kommuns grönplan (2019) vilket är en plan på övergripande nivå. Grönplanen visar på värdekärnor och samband i den befintliga strukturen samt belyser befintliga ekosystemtjänsters värden och brister.

Ekosystemtjänster (EST) är den nytta som naturen kan ge människor vilket bland andra Boverket beskrivit. I Luleå kommuns grönplan har analyser gjorts av ekosystemtjänster och spridningssamband på en övergripande nivå och både kriterier, metoder och resultat kan läsas på kommunens hemsida, www.lulea.se.

I grönplanen är det beskrivet att Hertsöfjärden och området norr om den är viktiga delar i den gröna infrastrukturen som en värdefull kil och ett värdefullt stråk.

Hertsöfjärden är en av Luleå kommuns viktigaste fågellokaler. En lång rad rastande och häckande fågelarter kan årligen ses här. Fjärden är dämd i sitt utlopp mot havet och stora delar av den naturliga stranden längs den södra sidan har tagits i anspråk av industrin eller är helt artificiellt anlagd. Fjärden är ett naturligt grunt område, och sådana miljöer är ofta biologiskt mycket produktiva. Det beror på en kombination av dyiga, näringsrika bottensediment och relativt varmt vatten. En annan gynnande faktor är industrin. Den släpper ut sitt kylvatten i fjärden och höjer temperaturen i vattnet, vilket förstärker förutsättningarna för biologisk produktion. Delar av fjärden kan ligga öppen hela vintern. Eftersom detta är ett av få vattenområden som är isfria tidigt på våren söker sig många av de först anländande flyttfåglarna hit.

Hertsöfjärdsstråket består av strandmiljöerna och de olika biotoperna längs Hertsöfjärdens norra strand. Strandens vegetation och biotoper är en viktig faktor i det ekologiska samspelet vid fjärden. Strandzonen utgörs till stora delar av fritt utvecklade strandskogar, busksnår och strandängar och dess betydelse för fågellivet ska inte underskattas. Stråket, längs Hertsölandets södra strand, fungerar som en tydlig förbindelselänk för de ingående arterna och dess biotoper mot staden, med avslutning i Aronstorpsviken vid Örnäset.

Planområdet och dess närhet är inte särskilt beskrivet i grönplanen. I dokumentationen redovisas att skogen i norra delen av området har sammantaget ett måttligt värde för ekosystemtjänster (EST). Det stråket har för den stödjande EST - biologiska mångfald ett högt värde och vattenområdet runt planområdet bedöms ha ett mindre värde. Både sundet i avgränsningsområdet norra del, Skvampen, Inre Skvampen och området innanför järnvägsslingan har alla ett utpekat mindre antal EST. De berör i första hand den stödjande EST - biologisk mångfald och den reglerande EST - förutsättningar för vattenrening. Särskilt området innanför järnvägsslingan har till stor del har mycket högt värde för den biologiska mångfalden.

Området bedöms inte innehålla några kulturella eller producerande EST.

Ortofoto med summerat värde ekosystemtjänster. 0-9 ekosystemtjänster (EST) har ett mindre värde, 10-13 EST har ett måttligt värde, 14-17 EST har ett påtagligt värde och ett summerat värde av EST mer än 18 EST har ett stort värde.

De reglerande ekosystemtjänsterna som berör de dokumenterade landområdena längs stranden i norr är beskrivna som viss förutsättning för pollinering, viss kapacitet för vattenrening, viss kapacitet för flödesreglering av vatten, normalkapacitet för klimatreglering, hög kapacitet för bullerdämpning och normalkapacitet för luftrening.

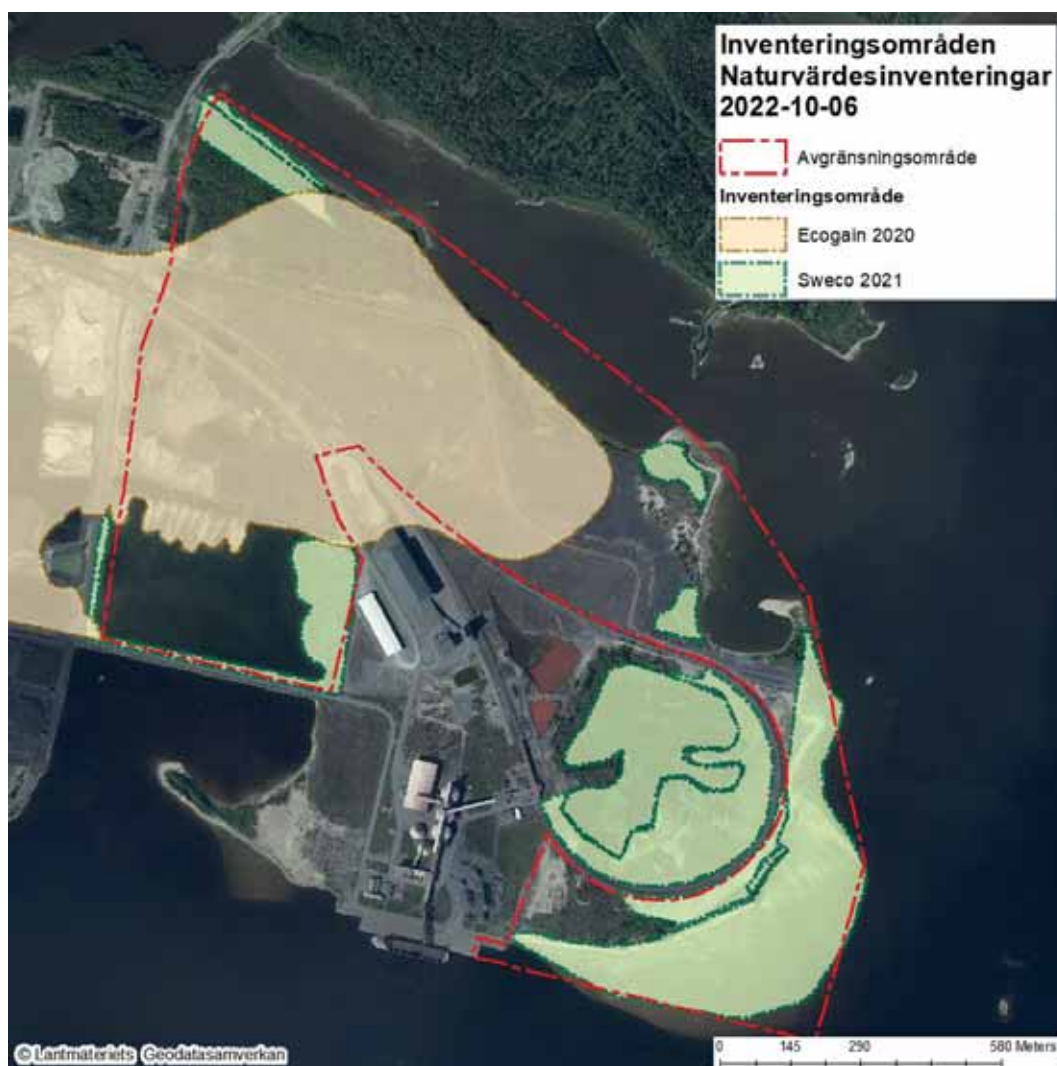
I grönplanen har spridningsanalys gjorts för några utvalda arters livsmiljöer (naturtyper) och sambanden mellan dessa. För planområdet och dess närhet så är det arter i vuxen barrskog som har identifierats och att det i områdets norra del finns naturtyper som är livsmiljöer för dessa. Liknande miljöer finns även längs stranden nordväst om planområdet och i delar norr om sundet. Spridningskorridorerna för arter har beräknats finnas längs stränderna och runt brofästena för Gräsörenbron.

Ortofoto med spridningssamband för arter i vuxen barrskog.

Naturvärden

Naturvärden och fåglar är inventerade till förstudien för Hybrit Development AB under 2020 och naturvärden till förstudien för ReeMAP 2021. Kompletterande inventering av fåglar både under vår och höst genomförs samt för grodor, fladdermöss och för bottenflora och bottenfauna för området som är tänkt att fyllas ut för ReeMAP. Beskrivningen kompletteras med resultatet från dessa till granskning av planen.

Ortofoto med inventeringsområden för naturvärdesinventeringar.

Naturvärdesinventeringen har gjorts enligt svensk standard SS 199000:2014 (SIS Swedish Standard Institute 2014) . Naturvärdet har bedömts i fyra naturvärdesklasser (1, 2, 3 och 4):

Naturvärdesklass	Beskrivning
1 - Högsta naturvärde	Störst positiv betydelse för biologisk mångfald. I denna klass bedöms varje område vara av särskild betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på nationell eller global nivå.
2 - Högt naturvärde	Stor positiv betydelse för biologisk mångfald. I denna klass bedöms varje område vara av särskild betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på regional eller nationell nivå.
3 - Påtagligt naturvärde	Påtaglig positiv betydelse för biologisk mångfald. I denna klass bedöms inte varje objekt behöva vara av betydelse för biologisk mångfald på varken regional, nationell, eller global nivå, men bedöms vara av särskild betydelse för att den totala arealen av dessa områden ska kunna bibehållas.
4 – Visst naturvärde	Viss positiv betydelse för biologisk mångfald.
Ej klassad	Detta är ingen naturvärdesklass utan avser de ytor som har låga värden för biologisk mångfald. Exempel på områden som inte når upp till naturvärdesklass 4 är skogs-områden som saknar viktiga strukturer, såsom skoglig kontinuitet, död ved och gamla träd. Åkermark klassas i regel inte då den på grund av hög störningsfrekvens ofta har begränsad biologisk mångfald. De betesmarker som inte uppnår klass 4 är kraftigt näringspåverkade och/eller igenväxande, samt saknar naturvårdsarter i form av en hävdgynnad flora.

I beskrivningen av arter finns hänvisning till förkortningar av klassificering i artportalen (SLU-Artdatabanken) och om arten förekommer i fågeldirektivet (B). Se kommande kapitel om förekomster som är fridlysta eller berörs av artskyddsförordningen. Arter beskrivs även som naturvårdsarter vilket är ett begrepp som används inom standard för klassificering. SLU definierar naturvårdsarter som ett samlingsbegrepp för arter som behöver uppmärksammas inom naturvärden; arter som är extra skyddsvärda, antingen genom att själva vara av särskild vikt eller genom att peka på att områden eller naturtyper är särskilt viktiga ur ett naturvårdsperspektiv. I begreppet ingår rödlistade arter, fridlysta arter och sådana som är listade i EU:s art- och habitatdirektiv, signalarter (indikerar artrikedom), ansvarsarter (sådana som har en stor andel av sin population i Sverige), samt nyckelarter (arter som bär upp artsamhällen).

Sammanfattningsvis ger (Ecogain 2020) en översiktliga beskrivning av området som att längst i öster på Svartön, nära LKAB:s hamnkvarter, breder en större, plan grusstäpp ut sig på en mark av utfyllnadsmassa, framför allt slaggsten. Utfyllnadsmarken har inget etablerat botten- eller fältskikt och är beväxt av gles, ung björk och tall samt mindre buskar av viden. En viss inväxning av lavar och mossor samt smalbladiga gräs har påbörjats, och på enstaka lokaler även en del kärlväxter, bland annat kattfot.

Ytterligare längre öster ut är förhållandena huvudsakligen lika ovan beskrivna. Det gäller även de områden i sydöst som inte är del av inventerade ytor.

Naturvärdesobjekt

Beskrivningarna nedan är sammanställda ur Naturvärdesinventering, Ecogain, 2012/14 och ur Naturvärdesinventering ReeMAP, Sweco, 2021-12-17.

Karta med naturvärdesobjekt

NVO 1 Sandstrand och strandzon, 15,7 hektar

Objektet utgörs av en längre sammanhängande havsstrand med förhållandevis märkbar naturlig karaktär (påverkas av naturliga fluktuationer av vattenståndet) samt med stora, sandiga öppna ytor, mindre sandbankar och grundområden. Stenar och block är i vattenzonen spritt över hela stranden. Även drivved och övrigt träbräde ligger spritt, framförallt längs med den övre strandlinjen. Växtligheten i strandzonens övre del varierar i dominans mellan buskar, träd eller låg växtlighet och örter. Artsammansättningen utgörs delvis av strandvial, strandråg, hallon, gullris, mjölkört, pors, grenrör, strätta, saltarv, bergsyra, ängsfräken, östersjötåg, strandvänderot, älggräs, norrlandsstarr och vasstarr. Bitvis partier med buskskikt som utgörs av björk, vide, rönn och gråal.

Naturtypen är Havssandstrand med biotopen Strandzon utan uppmärksammade naturvårdsarter. Genom förekomst av havsstrand med stora öppna sandiga ytor

samt förhållandevis naturlig helhetskaraktär bedöms biotopvärdet hålla påtagligt naturvärde. Artvärdet bedöms genom förekomst/avsaknad av naturvårdsarter uppgå till visst naturvärde.

Sammantaget motiverar art- och biotopvärdet ett påtagligt naturvärde, klass 3.

NVO 2 Sandig hedmark, 1,9 hektar

Objektet utgörs av en öppen sandyta med tuvor av rödsvingel. I västra delen större grad av igenväxning med sandraggmossa. Objektet är troligtvis gynnsamt för insekter, speciellt de öppna sandytorna. Objektet avgränsas in mot Svartön av järnvägen samt längre mot havet av en bevuxen strandszon med typisk havsstrandsvegetation.

Naturtyp är Öppen sandmark med biotopen Sandig hedmark, utan uppmärksammade naturvårdsarter. Genom förekomst av havsnära och öppen sandmark bedöms objektet vara gynnsamt för bland annat insekter, varvid biotopvärdet bedöms hålla påtagligt naturvärde. Artvärdet bedöms vara lågt då förekomster av naturvårdsarter är inga eller obetydliga.

Sammantaget motiverar art- och biotopvärdet ett påtagligt naturvärde, klass 3.

NVO 3 Lövrik dunge, 0,2 hektar

Objektet utgörs av mindre lövdunge med hög andel av trädformig al i varierande grovlek. I objektet förekommer död ved tämligen allmänt. Albården erbjuder i sin placering, på större vidsträckt öppen havsstrand, variation i landskapet samtidigt som den kan skänka skydd till fåglar.

Naturtyp är Lövdunge med biotopen Strandnära lövskog, utan uppmärksammade naturvårdsarter. Genom förekomst av albård i varierande grovlek i annars öppet landskap bedöms biotopvärdet uppgå till visst. Artvärdet bedöms på grund av är avsaknad av naturvårdsarter till lågt.

Sammantaget motiverar art- och biotopvärdet ett visst naturvärde, klass 4.

NVO 4 Varierad hedmark, 7,4 hektar

Objektet utgörs av en torr, öppen och delvis buskartad och sandig hedmark. Sanden, som till stora delar är naturlig, bildar bitvis öppna partier med lite vegetation. Öppna solbelysta sandområden som är viktiga för insekter finns på vissa ställen. Lövträden i objektet, rönn, al, björk, sälg och asp är inte sällan betade och tillåts inte bli så stora. I objektet finns enstaka tallar, inte sällan är dessa också viltbetade och lågvuxna. Närmast dammen är vegetationen som frodigast med en bård av yngre al och björk. På vissa ställen i östra delarna förekommer höstlåsbräken^{NT}. Övriga arter som förekommer är bland annat björnmossa, strandråg, gulsporre, rödsvingel, mjölke, saltarv och renfana. Bitvis är sandraggmossan helt marktäckande.

Naturtyp är Varierad hedmark med biotopen Buskartad hedmark. Biotopvärdet bedöms genom förekomst av sandig och bitvis buskig hedmark uppgå till visst.

Artvärdet bedöms uppgå till påtagligt genom att höstlåsbräken^{NT} förekommer på vissa ställen. Höstlåsbräken^{NT} är en naturvårdsart (fridlyst enligt 8§ i artskydds-förordningen (2007:845)).

Sammantaget motiverar art- och biotopvärdet ett påtagligt naturvärde, klass 3.

NVO 5 Damm- och våtmarksmiljö, 9,0 hektar

Objektet utgörs av en damm inklusive svämplansområden. Dammen innehåller flertalet små holmar, vilka är mer eller mindre träd- eller buskbevuxna. Vasstråk växer längs med delar av strandlinjen. Vattnet omges till stora delar av tätare bestånd med ung till medelålders gråal, björk och viden. Vattenväxterna domineras av hårslinga och gräsnate, där fynd av vattenmåra, topplösa, kråklöver, strandranunkel, nålsäv och vattenpest gjordes. Nära strandlinjen växer även fläckvis rikligt med trådtåg och grenrör. Dammen är sedan tidigare bedömd att utgöra en mycket viktig rast- och häckningslokal för andfåglar, vadare och måsfåglar (Ecogain 2020).

Naturtyp är Dammar med biotopen Vatten- och strandmiljö, utan uppmärksammade naturvårdsarter. Biotopvärdet bedöms genom förekomst av vattenmiljö med holmar och vasstråk ha ett påtagligt biotopvärde. Objektets artvärde bedöms på grund av avsaknad av naturvårdsarter hålla visst naturvärde.

Sammantaget motiverar art- och biotopvärdet ett påtagligt naturvärde, klass 3.

NVO 6 Grund strandmiljö, 4,2 hektar (ligger inom Malmportens tillståndsområde)

Objektet utgörs av en avskild del från havet. Stränderna består av stenkross i slänter. På stränderna växer viden, små områden med gråal och enstaka björkar. I kanten växer bland annat ekorrkorn, gårdsskräppa och tiggarranunkel.

Naturtyp är Anlagd strandmiljö med biotopen Industriell-urban miljö, utan uppmärksammade naturvårdsarter. Genom förekomst av vattenmiljö som kan erbjuda fåglar visst skydd bedöms biotopvärdet till visst. Artvärdet är genom avsaknad av naturvårdsarter bedömt uppgå till lågt.

Sammantaget motiverar art- och biotopvärdet ett visst naturvärde, klass 4.

NVO 7 Strandnära skogsparti, 0,7 hektar

Albestånd av varierande grovlek med tämligen allmänt med död ved. I objektet påträffas strandvänderot, älggräs, grenrör, skogstjärna, kärrviol, kråklöver och möjligtvis också klotpyrola.

Naturtyp är Strandlövskog med biotopen skog, utan uppmärksammade naturvårdsarter. Genom förekomst av albård i strandmiljö som erbjuder både variation i landskapet och skänker skydd för fågellivet bedöms biotopvärdet uppgå till visst. Artvärdet är genom avsaknad av naturvårdsarter bedömt uppgå till lågt.

Sammantaget motiverar art- och biotopvärdet ett visst naturvärde, klass 4.

NVO 8 Strandnära skogsparti, 0,9 hektar

Objektet utgörs av ett gråalsbestånd vid strandzonsmiljö. Trädsiktet består för-

utom gråal av björk, rönn och säl. I objektet förekommer tämligen allmänt död ved, bland annat från gråal. Beståndet har viss art-, ålder- och diameterspridning men kan i huvudsak sägas utgöras av löv i åldern är ca 20-40 år. I markskiktet noteras arter som grenrör, kråklöver, hallon, åkerfräken, älggräs och mjölkört. I kanten mot stranden växer kvanne, strandvial, bladvass. Längst mot vattnet finns en sandig strand. Objektet ligger inom området som är utfyllt och har därmed uppstått efter 1970-talet.

Naturtyp är Skog med biotopen Lövskog, utan uppmärksammade naturvårdsarter. Genom förekomst av något lövbestånd med god artspridning samt förekomst av något grövre gråal i havsnära miljö erbjuder objektet variation i landskapet och kan skänka skydd till flertalet fågelarter i en annars karg och utsatt miljö. Således bedöms biotopvärdet uppgå till påtagligt naturvärde. Artvärdet är genom avsaknad av naturvårdsarter bedömt att uppgå till visst.

Sammantaget motiverar art- och biotopvärdet ett påtagligt naturvärde, klass 3.

NVO 9 Strandnära skogsparti, 2,0 hektar

Objektet utgörs av strandnära blandskog i fuktigt mikroklimat med god art- och diameterspridning. I objektet förekommer äldre och förhållandevis grov säl, björk och asp samt bitvis relativt grova och äldre granar bland lövträden. Särskilt den stora andelen av grov björk är påtaglig. På sälgen finns rikligt med eldticka. Död ved förekommer tämligen allmänt i området, och utgörs då inte sällan av ruttnande säl och grova döda björkar. Närmare stranden i norr övergår skogen till att uteslutande bestå av säl, och al och bli tätare. Markskiktet utgörs av ormbunksväxter, älggräs, hönsbär, bitvis rikligt med revlummer, blåbär och skogsfräken.

Naturtyp Strandnära blandskog med biotopen Lövskog.

Objektet erbjuder genom förekomst av lövbestånd med god artspridning samt förekomst av något grövre gråal i havsnära miljö en variation i landskapet och kan skänka skydd till flertalet fågelarter i en annars karg och utsatt miljö. Således bedöms biotopvärdet uppgå till påtagligt naturvärde.

Artvärdet bedöms genom inga eller obetydliga förekomster av naturvårdsarter vara lågt.

Naturvårdsarter Revlummer^{LC} (fridlyst enligt 9 § i artskyddsförordningen (2007:845))

Sammantaget motiverar art- och biotopvärdet ett påtagligt naturvärde, klass 3.

NVO 10 Albård, 0,5 hektar

Objektet har avgränsats från blandbestånd i NVO 9 på grund av skogens övergång till ren albård med inslag av förhållandevis grov gråal. Med mycket död ved och födosök från hackspettar.

Naturtyp är Skog med biotopen Gråalsbård. Biotopvärdet bedöms genom förekomst av rikligt med gråal i god diameterspridning i strandnära miljö uppgå till påtagligt naturvärde. Artvärdet bedöms genom inga eller obetydliga förekomster av naturvårdsarter uppgå till lågt.

Naturvårdsarter Revlumner^{LC} (fridlyst enligt 9 § i artskyddsförordningen (2007:845))

Sammantaget motiverar art- och biotopvärdet ett påtagligt naturvärde, klass 3.

*NVO 11 (B) Grunda strandmiljöer vid fågelrik damm, 2,0 hektar
(ligger inom Malmsportens förändringsområde och ingår inte i strategiska bedömningen av påverkan)*

Objektet består av den norra, kraftigt veckade strandzonen av den grunda, från havet avsnörda dammen Skvampen. Utlagt och eroderat fyllningsmaterial av slaggsten och diverse grus och sand har bildat smala, översvänningspåverkade grund, glest beväxta av ung björk och viden. Dessa grund är goda häcknings- och viloplatser för häckande och rastande andfåglar och vadare. Själva dammen Skvampen ligger utanför utredningsområdet för naturvärdesinventeringen (2020) men har inventerats på fåglar under sommaren 2020. Vid Skvampen häckar bland annat grågås, skäggdopping, snatterand, knipa, vigg, rödbena och större strandpipare, och större flockar av svalor, måsar och trutar födosöker över vattnet. Vid fågelinventeringens andra besök 3 juli observerades bland andra 12 snatterand (rast), 30 vigg (rast), 17 dvärgmåsar[B] födosökande, 10 fisktärnor[B] födosökande och en 30-flock med hussvala^{VU} och ladusvala födosökande.

Hela Skvampens damm och havsvik, inklusive naturvärdesobjektet, är planerad att fyllas ut till nytt hamnområde inom ramen för det tillståndsgivna projektet Malmsporten, och dess naturvärde kommer inte att bestå.

Naturtyp Grusig strand.

De grunda strandzonerna har ett visst biotopvärde som häcknings- och viloplatser för förekommande våtmarksfåglar och bedöms därmed hålla naturvärdesklass 4, med ett visst naturvärde.

NVO 12 (C) Lövrik strandmiljö 3,9 hektar

Objektet består av ett smalt bälte översvänningspåverkad strandäng och lövskog längs Hertsöfjärden ("Gräsörenviken"). Bård av buskformig gråal, björk och sälg med påtaglig mängd död ved från självgallring och förekomst av vanligare vedsvampar, exempelvis eldticka. Närmare stranden finns en cirka 10–30 meter bred zon av näringsrik, fuktig till blöt gräsmark med bredbladiga gräs, älggräs, humleblomster, kråklöver, skogskvanne, kabbeleka och sjöfräken. Lokalt täta ruggar av bladvass, bredkaveldun och säv. Närmast strandkanten storblockiga grund med dyg, blottad botten och spår av föroreningar i vattnet. På dybottnarna växer vanligare vattenväxter, till exempel vattenpest. De blottade, storblockiga grunden och täta vassruggarna är goda fågellokaler för häckande och rastande våtmarksfåglar som gäss, änder och vadare. De lövrika strandskogarna är goda häcknings- och födosökningslokaler för diverse sångare, trastar och hackspettar. Objektet ligger i ett sedan tidigare känt revir av mindre hackspett^{NT}. Under fågelinventeringen observerades revirhävande sävsparv^{NT}, björktrast^{NT} och rödvingetrast^{NT} i lövskogsbården samt spelande drillsnäppa^{NT} och enkelbeckasin i strandzonerna inom objektet. På närliggande grund i fjärden sågs även födosökande rödbena,

grönbena[B], gluttonäppa, svartnäppa^{NT}, större strandpipare samt tofsvipa^{VU}, och flera av arterna bedömdes häcka i närområdet. Över fjärden observerades även födosökande skräntärna^{NT}, fisktärna[B], gråtrut^{VU} och dvärgmåsa[B] men ingen av dessa arter bedömdes häcka i direkt anslutning till den aktuella strandzonen.

Naturtyp Lövrik strand.

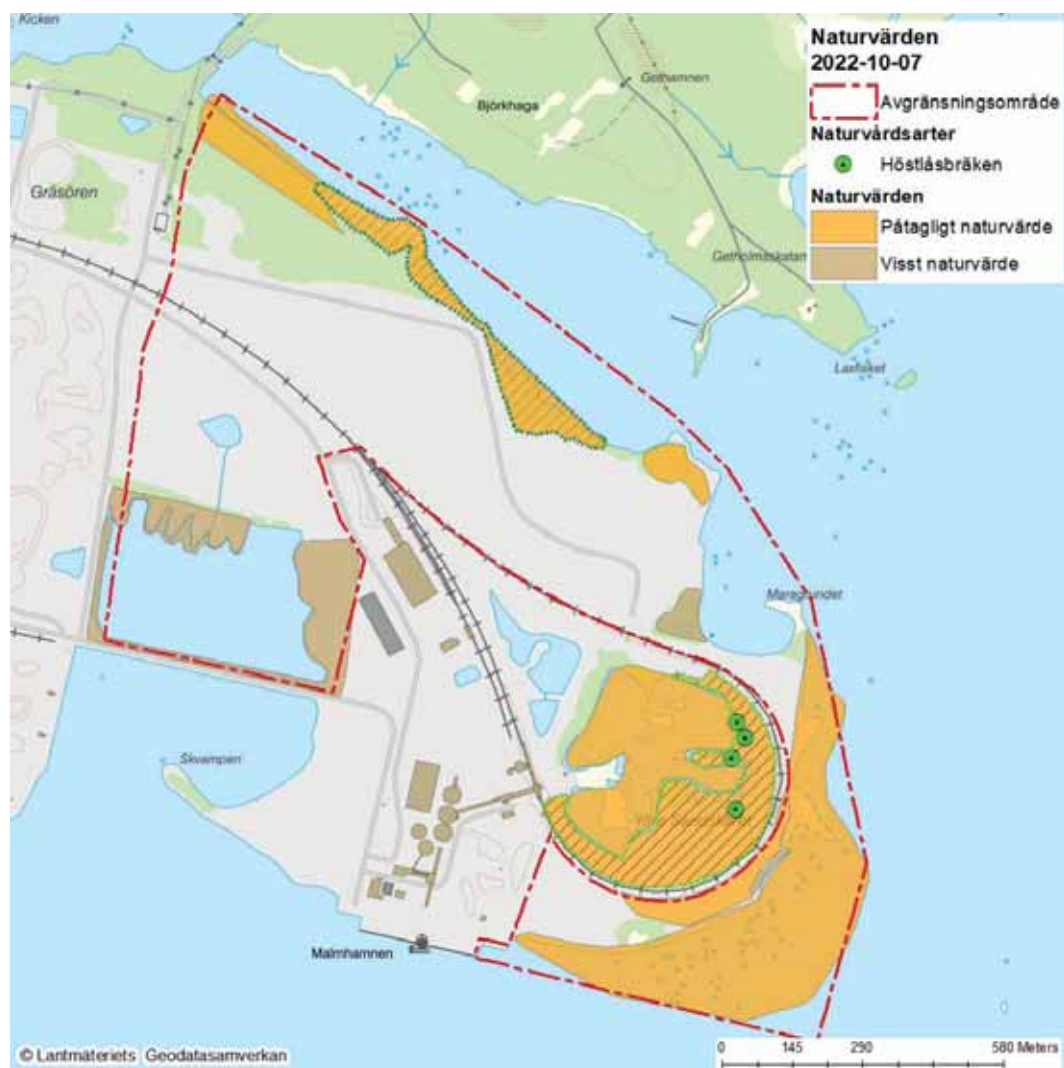
Den lövrika strandzonen har ett påtagligt biotopvärde knutet till lövrika sumpskogsmiljöer med död ved, näringsrika översvåmningszoner och värdefulla grund för rastande och födosökande fåglar. Förekomst av enstaka rödlistade fåglar ger ett visst artvärde, vilket sammantaget medför ett påtagligt naturvärde för objektet som därmed bedöms hålla naturvärdesklass 3 med ett påtagligt naturvärde.

De beskrivna naturtyperna i och nära avgränsningsområdet är sammanställda i kartan nedan.

Karta med områden av olika naturtyper

Klassningen av dessa inventerade naturvårdsobjekt redovisas i kartan nedan.

Karta med klassning av naturvärden och utpekade områden med naturvårdsarter

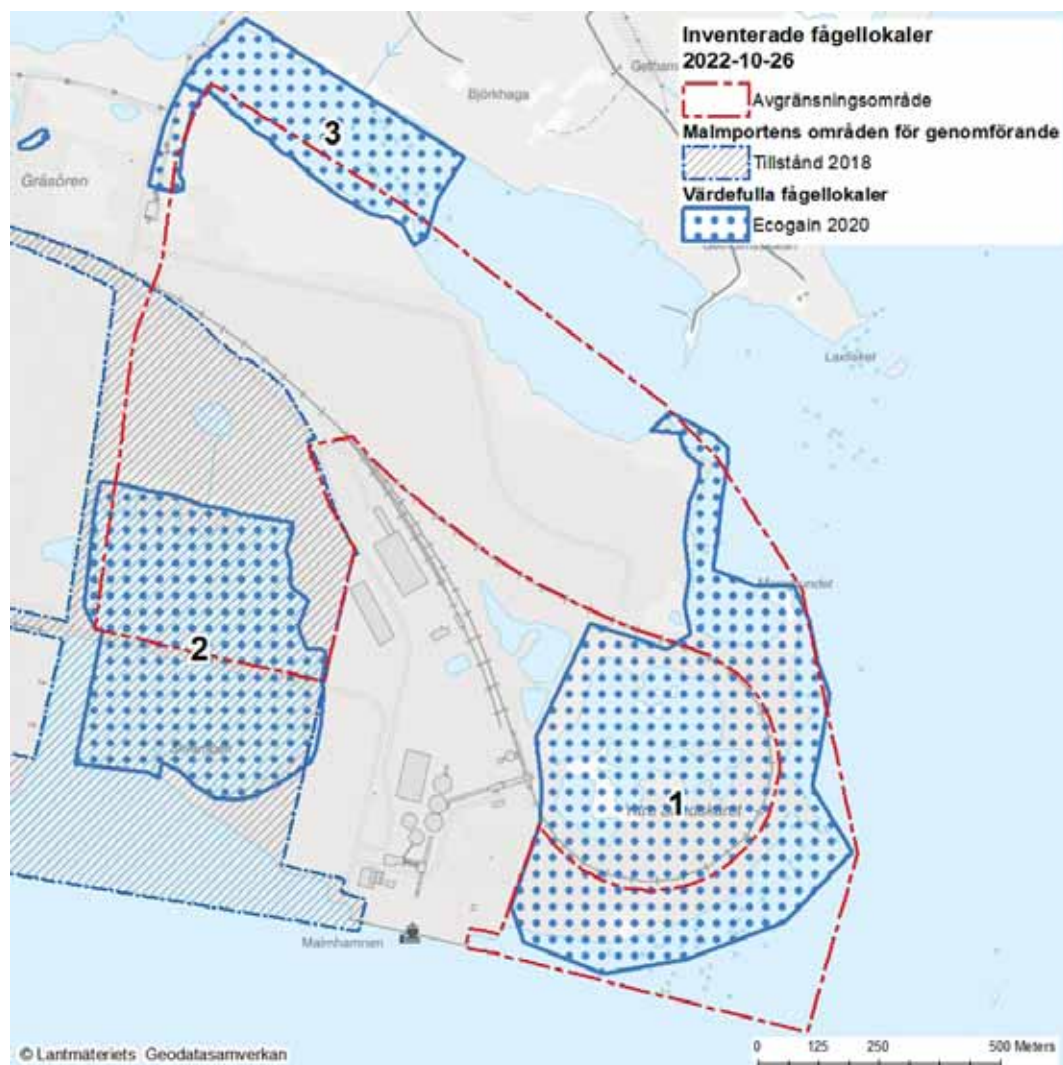
Beskrivning av värdefulla fågellokaler

Inventeringar av områdets förekomster av fåglar har gjort vid ett tillfälle och ytterligare inventeringar är beställda som berör främst rastande och födosökande fåglar under vår och höst 2022. Beskrivningen kompletteras med resultatet från dessa till granskning av planen.

Ortofoto med inventeringsområden fågelinventeringar

Inom inventeringen av fåglar på Svartön (Ecogain 2020) utmärkte sig åtta lokaler med avseende på förekommande fågelfauna av dessa berör 3 avgränsningsområdet och beskrivs vidare i sammanfattning från inventeringsmaterialet.

Karta över uppmärksammade fågellokaler

Fågellokal 1 Yttre Sandskäret (högt värde).

Den mest värdefulla fågellokalen med skyddade dammar, våtmarker och sandhedar innanför LKAB:s järnvägsrundel samt sandstränder, stora sandgrund, gräshedar och små grunda vikar längs skärets östra kustremsa. På lokalen observerades ett stort antal häckande, rastande och födosökande gäss, änder, vadare, måsfåglar och svalor, bland annat häckande storspov^{EN}, skedand^{NT}, skäggdopping och fiskmå^{NT} (större koloni). Vidare observerades grupper av rastande svartnäppa^{NT} och brushane^{VU}, födosökande tornseglare^{EN} samt större flockar av ruggande grågäss, bläsand^{VU} och kricka^{VU}. Skäret och de kustnära vattnen lockar även till sig födosökande havsörnar^{NT} och fiskgjusar[B] från närbelägna revir och är erkänt goda rastlokaler under vår och höst.

Fågellokal 2 Skvampen (påtagligt värde).

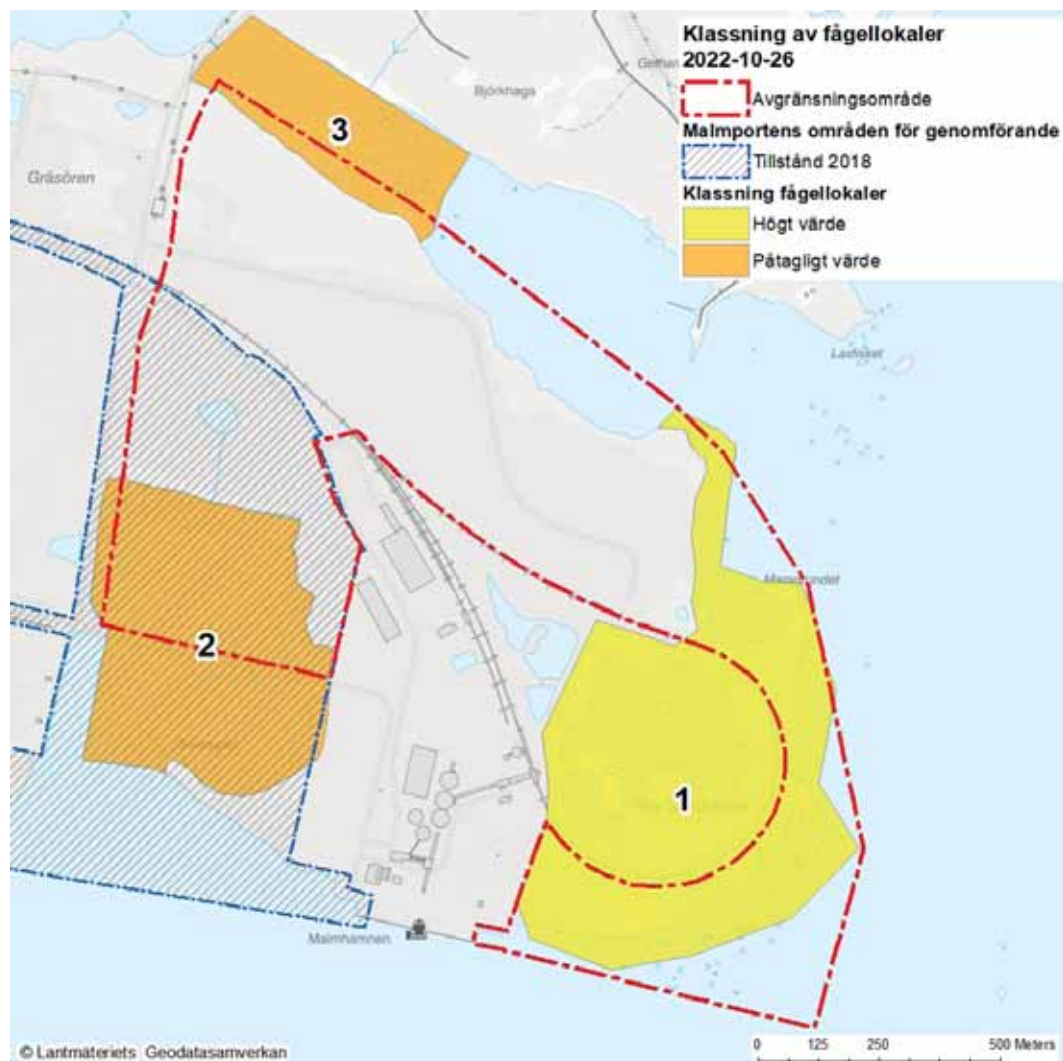
(ligger inom Malmportens förändringsområde och ingår inte i strategiska bedömningen av påverkan)

Större damm och havsvik rik på häckande och rastande andfåglar samt födosökande måsfåglar och svalor. Här häckar bland annat grågås, skäggdopping och snatterand och i havsviken söder om vägbron sågs en större flock på över 200 rastande/ruggande grågäss.

Fågellokal 3 Gräsöreviken (påtagligt värde).

Lövrika strandmiljöer med steniga grund. Viken är en erkänt bra lokal för häckande, rastande och födosökande änder, vadare och måsfåglar. Här observerades bland annat häckande bläsand^{VU}, snatterand, tofsvipa^{NT}, drillsnäppa^{NT}, grönben[B] och flera par sävsparv^{NT} vid inventeringen. Vidare sågs rastande svartsnäppa^{NT}, ett par födosökande skräntärna^{NT} samt en större flock födosökande dvärgmåsb[B] i viken. De lövrika strandskogarna kring Gräsöreviken ingår också i ett sedan tidigare känt revir av mindre hackspett^{NT} och enstaka observationer av vitryggig hackspett har gjorts i närliggande lövskogar.

Lokalerna graderades från visst till högt värde för fågellivet. Viktigaste lokalerna är belägna vid Svartöns östra kustområden.

Karta med naturvärdesklassning av fågellokalerna

Förekomster av arter som är fridlysta eller berörs av artskyddsförordningen

I det här kapitlet sammanfattas förekomster av fridlysta arter i de delar av inventeringsområdena som berör avgränsningsområdet. Och en sammanfattande beskrivning av de arter som noterats med hänsyn till artskyddsförordningen och berörs av ett genomförande av planen. Sammanfattning av underliggande naturvärdesinventeringar och en sammanvägning av bedömningar och analyser avslutar kapitlet.

Fridlysta

De regler som anger vilka arter som är fridlysta finns i artskyddsförordningen (2007:845). Med ny lydelse sedan 1 oktober 2022.

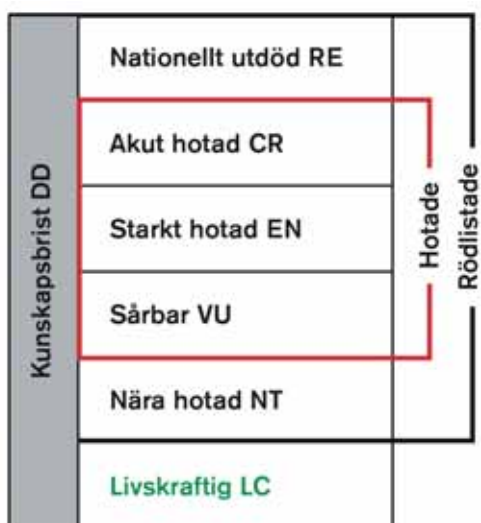
Alla vilda fåglar och vilda växt- djurarter som är betecknade med bokstaven N eller n i förordningens bilaga 1, samt alla växt- och djurarter i bilaga 2 är fridlysta.

För växtarter innebär fridlysningen att man inte får plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada de fridlysta växterna. För djurarter innebär fridlysningen att man inte får döda, skada eller fånga de fridlysta djuren. Fridlysningen av fåglar gäller även deras ägg och bon. De fridlysta djurarterna i bilaga 1 har även ett starkare skydd som innebär att man inte får störa djuren, eller skada deras fortplantningsområden eller viloplatser.

Rödlistade fåglar och fåglar utpekade i EU:s fågeldirektiv (beteckning B i artskyddsförordningen) redovisas i naturvärdesinventeringen (2020) och bedömdes som prioriterade i artskyddssammanhang och är i följande beskrivningarna markerade med [B] i texten.

Rödlistan

Rödlistan är en redovisning av arters relativa risk att dö ut från det område som rödlistan avser, i vårt fall Sverige. Även vanliga arter kan bli rödlistade om deras populationer befinner sig i kraftig minskning.

Klassning Rödlistan

Den svenska rödlistan tas fram av Artdatabanken enligt internationella kriterier och revideras regelbundet. Den rödlistan som använts i inventeringen från Egogain publicerades 2020.

Rödlistan innebär i sig inget juridiskt skydd. Däremot är listan ett viktigt hjälpmedel för att göra naturvårdsprioriteringar i arbetet med att nå Sveriges miljömål, däribland Ett rikt växt och djurliv.

Arter förutom fåglar

En till två födosökande uttrar^{NT} har rapporterats från Gräsörenområdet varje vinter sedan 2015 och arten bedöms ha ett revir i Hertsöfjärden (Art-Databanken 2020). Utter har stora hemområden, ca 30 och 45 km strandlängd för hona respektive hane, och det finns inga rapporter om var uttrarna har sina föryngringsplatser (gryt) inom reviret.

Inventeringsområdet (2020) hyser inga särskilt attraktiva miljöer för grod- eller kräldjur, då förekommande vattensamlingar är starkt påverkade, och inga arter observerades vid inventeringarna. Vanlig groda finns rapporterad från Gräsörenbron (4 spelande individer, maj 2018, ArtDatabanken 2020) och förekommer sannolikt i strandmiljöerna på Svartösidan av Gräsöreviken, i nordostligaste delen av avgränsningsområdet.

Samtliga fladdermusarter är fridlysta i Sverige. Av Sveriges 19 fladdermusarter är det endast nordfladdermus^{NT} som förekommer allmänt i Norrbotten (De Jong mfl 2020). Nordfladdermus är den art i Sverige med störst utbredningsområde och en av landets vanligaste arter. Det finns inga rapporter av fladdermus från Svartön, och av förekommande rapporter av fladdermöss från omgivande kustlandskap är med enstaka undantag alla av nordfladdermus (ArtDatabanken 2020). Utredningsområdet, med i huvudsak öppna, trädlösa ytor, bedöms inte hysa några attraktiva miljöer för fladdermöss och förekomsten bedöms vara låg. Viss förekomst av födosökande fladdermöss bedöms dock kunna förekomma, företrädesvis över vattnet och i lövrika strandzoner längs Hertsöfjärden och kring Gräsören.

Den fridlysta växt som hittades inom avgränsningsområdet vid naturvärdesinventeringarna (2020) är revlummer, vilken växer på ett flertal lokaler i den unga, lövrika igenväxningsskogen på Gräsören i nordöstra utredningsområdet. Revlummer är inte rödlistad och mycket vanlig i olika typer av skogsmiljöer i Sverige, bland annat i utdikade igenväxningsskogar på torvmark.

Vidare finns enstaka rapporter av de rödlistade men ej fridlysta arterna pilblad^{NT} och klapperstarr^{VU} från kustområdena utanför utredningsområdet på Svartön (ArtDatabanken 2020). Den enda lokal dessa arter skulle kunna tänkas förekomma på i utredningsområdet är strandzonen mot Gräsöreviken (naturvärdesobjekt C).

Fåglar

Ur inventeringen (2020) som berör avgränsningsområde:

Det finns inga kända häckningsplatser för rovfåglar i det inventerade området (2020) på Svartön och det gjordes inga observationer under inventeringen som indikerar någon aktuell häckningsplats. Födosökande förekommer i kustområdet norr och öster om avgränsningsområdet.

I de kustnära dammarna och strandområdena inom eller i avgränsning till avgränsningsområdet finns flera goda häcknings- och rastlokaler för andfåglar. De två viktigaste bedöms vara dammarna på Yttre Sandskäret (1) samt Skvampens damm och havsvik (2).

Bland vadare är den mest skyddsvärda art som häckar på Svartön storspov^{EN}. Fem revirhävande par observerades vid inventeringen (2020) på hela Svartön. Varav två par häckar på kustnära gräsängar och sandhedar vid Gräsören (3) och Yttre Sandskäret (1). Häckande storspov har tidigare rapporterats med ett par vid Yttre Sandskäret 2018 (1) (ArtDatabanken 2020) men inga tidigare rapporter av häckningar inom avgränsningsområdet. De tre andra rödlistade vadarna som häckar på Svartön är tofsvipa^{VU}, drillsnäppa^{NT} och strandskata^{NT}. Inom eller nära avgränsningsområdet observerades två par tofsvipor i strandkanterna nära öster om Gräsörenbron (3). Drillsnäppa observerades med tre par, varav ett par vid Gräsörenbron (3), ett par i södra strandkanten öster om Gräsörenbron (3) och ett par i dammarna på Yttre Sandskäret (1). Strandskata observerades häcka vid Yttre Sandskäret (1).

Den i fågeldirektivet utpekade grönbenan[B] förekommer främst som rastande längs kusterna och vid dammarna i området, men enstaka par bedömdes sannolikt vara stationära häckfåglar, ett par kring Gräsörenbron (3) och ett par vid dammarna på Yttre Sandskäret (1).

Vid inventeringen (2020) observerades mindre flockar av rastande brushane^{VU} (dammarna(1)), svartsnäppa^{NT} (dammarna och Gräsörenviken (1)) och ett antal av andra rastande vadare.

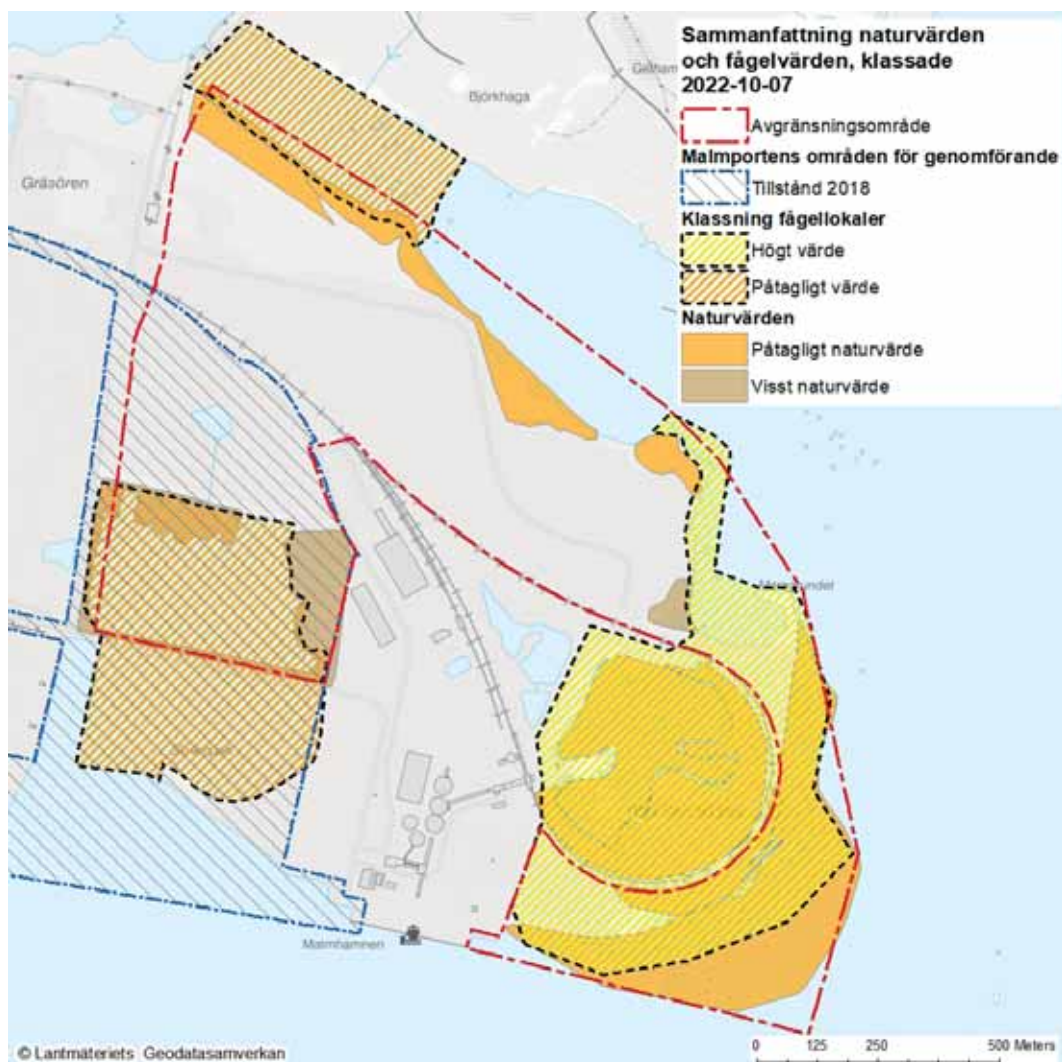
Inom avgränsningsområdet och bland måsfåglar finns den största kolonin med fiskmå^{NT} på Yttre Sandskäret (1) troligen häckande. Flockar av skratmå^{NT} ses vissa år från Gräsörenbron under våren och arten häckar sannolikt i mindre antal vid Yttre Sandskäret (1) (ArtDatabanken 2020) liksom fisktärna[B]. Tidigare har även silvertärna[B] setts häcka där.

Observationer av Gråtrut^{VU} gör det sannolikt att de häckar runt Gräsörenbron (3). Födosökande vid Yttre Sandskäret (1) har setts dvärgmå^B och fisktärna[B] och vid Gräsören (3) har födosökande skrântärna^{NT} setts.

Födosökande tornseglare^{EN}, hussval^{VU} och ladusval har observerats i och i anslutning till avgränsningsområdet men inte några identifierade häckningsplatser. Det finns det däremot för en koloni med backsva^{VU} i ett sandupplag/jordtipp nordväst om avgränsningsområdet.

Analys och samlad bedömning naturvärden

Gjord utifrån analyser och bedömningar i samtliga ovan redovisade inventeringar.

Karta sammanfattande naturvärden och fågellokaler redovisande klassning.

Avgränsningsområdet i sin helhet och dess närliggande områden har en utpräglad industribetoning där de flesta miljöer är konstgjorda. Det finns dock några områden med speciella värden och alla dessa har en närhet till olika typer av vattenområden.

Längs den norra delen av avgränsningsområdet finns rester av strandnära miljöer mot sundet med påtagliga värden för både naturen som sådan och med värde för fågellivet med förekomst av häckande och rastande fåglar. Det gäller företrädesvis vanligare arter av gäss, änder och vadare som grågås, vigg, knipa och rödbena men även en del rödlistade arter som bläsand^{VU}, drillsnäppa^{NT}, fiskmå^{s^{NT}} och sävsparv^{NT}.

I den sydöstra delen finns både en grundare strandmiljö och innanför järnvägsslingan en miljö med industridammar. Naturvärden här är både påtagliga (innanför järnvägsslinga) och klassade som vissa naturvärden i den grundare strand-

miljön. För fåglar bedöms dock värden vara höga och det bedöms även gälla delarna sydöst som inte ingick i det nu inventerade området för fåglar. Även här är det företrädesvis vanliga arter som nämnts ovan men även större förekomst av måsfåglar och indikationer på att storspov^{EN} gör försök med häckning i området.

Gällande fridlysta och uppmärksammade naturvårdsarter är växterna Höstlåsbräken och Revlummer. I den sydöstra delen av avgränsningsområdet finns ett 40-tal fynd av den fridlysta höstlåsbräken som behöver tas hänsyn till vid planering. Revlummer är om än fridlyst en vanlig växt i omgivningarna.

Det finns tre områden inom inventeringsområdet (enligt naturvärdesinventeringen 2020) för fåglar på Svartön som bedöms ha högt eller påtagligt värde för fågellivet och där naturvärdesinventeringar rekommenderar att påverkan från planerade anläggningar i första hand bör undvikas, Yttre Sandskäret, Gräsöreviken och Skvampen. Det mest värdefulla fågelområdet är Yttre Sandskäret. Vad gäller dammarna och havsviken vid Skvampen så finns det ett beslut på att dessa inom några år ska fyllas igen till landområden inom ramen för projekt Malmporten. Malmporten kommer att innebära en stor påverkan för fågellivet i området och enligt bedömningen (naturvärdesinventeringen 2020) gör det ännu viktigare att bevara och undvika störning vid de övriga kustfågellokalerna kring Gräsören och Yttre Sandskäret.

Genomförandet av projektet Malmporten kommer att innebära att utpekade påtagliga naturvärden och fågelvärden inom Skvampen kommer att försvinna då vattenytor fylls igen, detta oavsett om planförslaget genomförs eller inte.

Strandskydd

Förutom det generella strandskyddet finns norr om planområdet utökat strandskydd för delar av Harrbäcksviken och Björkhaga. Vid Harrbäcksviken är det djur- och växtlivet, mångfalden av arter som motiverar ett utökat strandskydd. Vid Björkhaga är motivet mångfalden av naturtyper som ger utrymme för många arter.

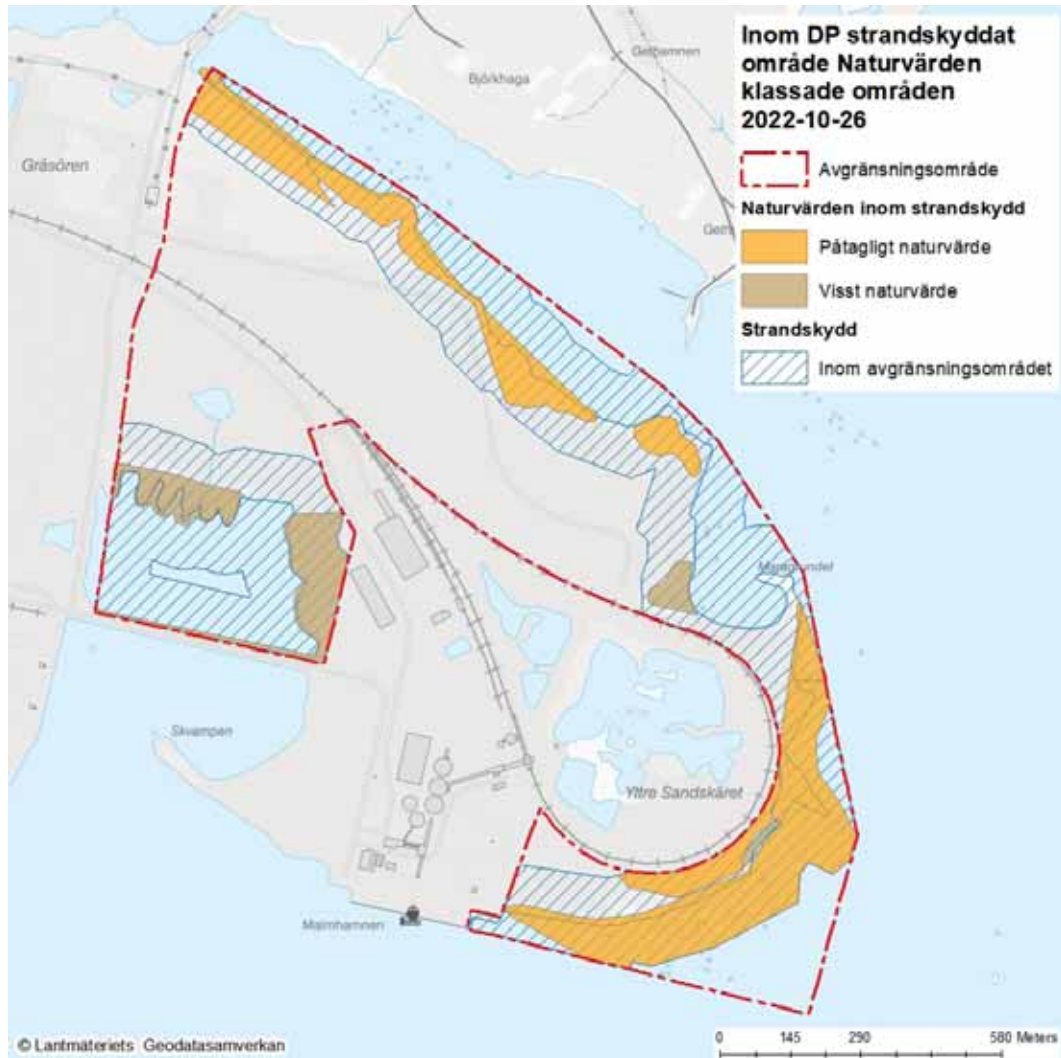
Strandskyddets syfte om allmänhetens tillgänglighet till stranden uppfylls inte idag då området av säkerhets och skyddsskäl är inhägnat utan tillträde för allmänhet såsom område för hamnverksamhet och tung industri. Strandskyddets syfte är alltså idag inte uppfyllt.

Enligt planbeskrivning detaljplan PL 375 är strandskyddet upphävt inom planområdet. Rörande beslut om strandskydd för hamnområdet pågår utredning så i kartan strandskydd redovisas strandskydd för det området till utredningen är klar.

Av avgränsningsområdets yta berörs cirka 45% av strandskyddsbestämmelser, knappt 54 hektar. Av det området är drygt 18 hektar inom projektet Malmporten och består av Inre Skvampen.

Strandskyddets syfte om goda förutsättningar för strandens djur och växter har idag förutsättningar inom delar av det strandskyddade området, då främst där naturliga förutsättningar finns från den äldre östrukturen som fanns innan ut-

fyllnad gjordes för industriverksamhet. Dessa är främst belägna i områdets norra del. De andra delarna är grunda vattenmiljöer i den sydöstra delen med pågående uppgrundning. I övriga delar är natur mycket begränsad och områdena inte klassade att utgöra något värde, mycket till följd av att det är utfyllda områden.

Karta med områden av särskilt värde inom detaljplanen och strandskyddat område

Påverkan och konsekvenser av planförslaget

Av planområdets yta är knappt 20% klassad med visst värde eller påtagligt naturvärde.

Ett genomförande av planförslaget innebär att utpekade naturvärden längs den norra delen av planområdet kommer att tas i anspråk för industriverksamhet och hårdgöras eller bebyggas. Områden med påtagligt naturvärde och i vissa delar nästan orörd om än ung natur försvinner därför och fridlysta arter som revlummer kommer inte ha förutsättningen att leva kvar i området.

Ett genomförande av planförslaget innebär också att områden med naturvärden sydöst om järnvägsslingan försvinner då marken och grunda områden i vattnet kommer att fyllas ut för industriändamål och muddringar kommer att göras för att ge plats åt den nya kajen.

I anslutning till utredningsområdet, innanför järnvägsslingan, är planerna på nya byggnader eller anläggningar mindre omfattande och kan till stor del anpassas så att stora delar av de påtagliga naturvärden och fridlysta arter som höstlåsbräken kan bevaras och redovisas i tillståndprocessen enligt miljöbalken. En förändring av de långgrunda områdena och utfyllnad av grunda vattenområden kommer att påverka förutsättningarna för bland annat fåglar med ett försämrat födosök. Biotoper både i och på land försvinner.

Ett genomförande i vatten och på land av pågående projektet Malmporten, med stöd av gällande detaljplan och givna tillstånd enligt miljöbalken, medför att naturvärden i Inre Skvampen försvinner.

Påverkan på angränsade naturvärden och identifierade arter ska utredas vidare i exempelvis artskyddsutredning och kommer att redovisas till granskning av detaljplanen och finnas med i en bedömning om påverkan från planförslaget på naturvärden.

Ingen förändring planeras avseende allmänhetens tillträde till strandområdet och tillträde kommer inte att finnas efter planens genomförande. Marken kommer även i framtiden att vara avspärrad av säkerhets- och skyddsskäl som mark för hamn och tung industri. Strandskyddet syfte kan alltså inte uppfyllas i framtiden heller.

Planförslaget medför att allt strandskyddat område inom kvartersmark tas i anspråk för industri- och hamn ändamål. Kyl- och processvattenledningar liksom annan infrastruktur kommer att behöva korsa strandskyddszon i mark/vatten eller luft och påverkar därför lokalt med ledningsgator.

En lokalisering på platsen bedöms i planen lämplig trots att den tar strandskyddat område i anspråk. Detta finner stöd i särskilda skälen för dispens från eller upphävande av strandskyddet enligt 7 kap. 18 c § miljöbalken:

- för området i sin helhet där området kan betraktas som - redan ianspråktaget som inhägnat område av säkerhets- och skyddsskäl utan tillgänglighet för allmänheten, **skäl 1**.

- för hamn och hamnanknuten verksamhet är tillämpligt - för anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området, **skäl 3**.
- för området i sin helhet som fylls ut med avsikten att användas för utvidgning av tung industri- och hamnverksamhet och för verksamheter med särskilt behov av närhet till både befintlig järnväg och hamn - för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området, **skäl 4**.
- för utveckling av mindre fossilberoende tung industri, bättre utnyttjande av redan brukade naturresurser, ökad självförsörjningsgrad och cirkulär hantering med stor påverkan på det regionala näringslivet och förutsättningar att uppnå nationellt uppsatta miljömål och minskad negativ miljöpåverkan - behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, **skäl 5**.

Planen grundar sig på översiktsplanens ställningstagande till platsens lämplighet till utveckling av tung industri och hamnverksamhet.

Påverkan på naturvärden från planförslaget medför att naturvärden inom planområdet försvinner. Påverkan på naturvärden i angränsande områden och vattenområden utreds. Påverkan på fåglar och då främst flyttande fåglar utreds.

Påverkan och konsekvenser av nollalternativet

Genomförandet av projektet Malmporten kommer att innebära att utpekade påtagliga naturvärden och fågelvärden inom Skvampen kommer att försvinna då vattenytor fylls igen, detta oavsett om planförslaget genomförs eller inte.

Ett genomförande av gällande plan PL 426, efter en sannolikt ändring av användning till industri, påverkar inte naturvärden i norra delen av avgränsningsområdet. Ingen utfyllnad av grundområdet på mark och i vatten skulle påverkas i den sydöstra delen av området.

Ingen förändring planeras avseende allmänhetens tillträde till strandområdet och tillträde kommer inte att finnas efter planens genomförande. Marken kommer även i framtiden att vara avspärrad av säkerhets och skyddsskäl som mark för hamn och tung industri. Strandskyddet syfte kan alltså inte uppfyllas i framtiden heller.

Genomförande av nollalternativet medför att strandskyddat område inte tas i anspråk för industri- och hamnändamål. Och befintliga miljöer behålls inom strandzonen. En utbyggnad i ett område som motsvarar detaljplan PL 426 kommer dock att kunna påverka så exempelvis avvattnings av bebyggt område kommer att hanteras via dagvatten och förändra strandzonerna. Kyl- och processvattenledningar liksom annan infrastruktur kommer att behöva korsa strandskyddszon i mark/vatten eller luft och därmed lokalt påverka med ledningsgator.

Artskydd

Frågan om avgränsningsområdet/planområdet berörs av artskyddsförordningen bedöms i flera steg. Först vid undersökning av risk för betydande miljöpåverkan och sedan i anslutning till att pågående naturvärdesinventering har gjorts. Inventeringar som kommer att redovisas till granskning.

Bedömningen i samrådsskedet är att det finns skäl att genom exempelvis aktskyddsutredningar för identifierade skyddade arter utreda förutsättningar för fortlevnad, skyddsåtgärder och eventuella behov av dispens från artskyddsförordningen. Utredning kommer att göras efter avslutade naturvärdesinventeringar och redovisas till granskning av detaljplanen.

Ett skäl till dispens kan vara ett allt överskuggande allmänintresse som ett genomförande av detaljplanen kommer att medföra. Detta då omfattningen av omvandlingen av tung industri till en mer fossilfri tillverkning och utvinning av sällsynta jordartsmetaller på den här platsen är av mycket stort intresse för landet som helhet, med minskat klimatpåverkan och ett robustare samhälle med högre grad av självförsörjning av fosfor. Eventuell dispens söks av verksamhetsutövaren.

Åtgärdsförslag

Åtgärdsförslag kommer att redovisas i tillståndprocessen.

Bedömning av betydande miljöpåverkan

Planförslaget påverkar inga regionalt eller nationellt utpekade värden.

Planförslagets påverkan på nationella, regionala och lokala mål bedöms till granskning.

Planförslaget medför att naturmiljöer både av visst och påtagligt värde försvinner lokalt.

Påverkan på djurs och växters rörelsemönster och spridningsförmåga på lokal nivå blir påtaglig då biotoper som är deras förutsättning försvinner. Planförslaget bedöms medföra påverkan på rödlistade arters förutsättningar att bevaras och utvecklas i det lokala perspektivet. Bedömningen för påverkan på arter i ett regionalt eller nationellt perspektiv, samt samlad bedömning av planens påverkan på naturvärden, görs när pågående utredningar färdigställts. Redovisning av detta sker vid granskning av planförslag och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning

Då flera utredningar pågår kommer bedömningen av planens påverkan på naturvärden att göras till granskning av planförslag och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

Vattenmiljö och recipient

Området omsluts till stor del av vatten och gränsar till Sörbrändöfjärden i norr, öst och Sandöfjärden i söder. Inom planområdet sker idag ytavrinningen direkt till omgivande vattenområden. Området innehåller inga vattendrag som samlar ytvatten.

Recipienter

EU:s vattendirektiv, ramdirektivet för vatten, infördes i den svenska lagstiftningen år 2004 och benämns i Sverige som Vattenförvaltningen. Arbetet med Vattenförvaltningen utförs med hjälp av så kallade miljökvalitetsnormer och drivs i förvaltningscykler om sex år, den första cykeln avslutades 2009, följande avslutades 2015, nästa 2021 och därefter 2027 osv.

Vattenförvaltningen utgår från vattnets naturliga avrinningsområden istället för administrativa gränser i form av länder och kommuner. Vattenförekomsternas nuvarande ekologiska och kemiska status, dvs dess miljötillstånd, bedöms enligt en femgradig skala: hög/god/måttlig/otillfredsställande/dålig för ekologisk status samt uppnår/uppnår ej god för kemisk status. Vattenförekomsternas är bedömda och beslutade under 2021. Statusen i vattenförekomster får inte försämrats, de ska istället förbättras eller bevaras.

VISS (VattenInformationSystem Sverige) är en databas som har utvecklats av vattenmyndigheterna, länsstyrelserna och Havs- och vattenmyndigheten. I databasen framkommer bland annat statusklassning, miljökvalitetsnorm och riskbedömning för samtliga vattenförekomster.

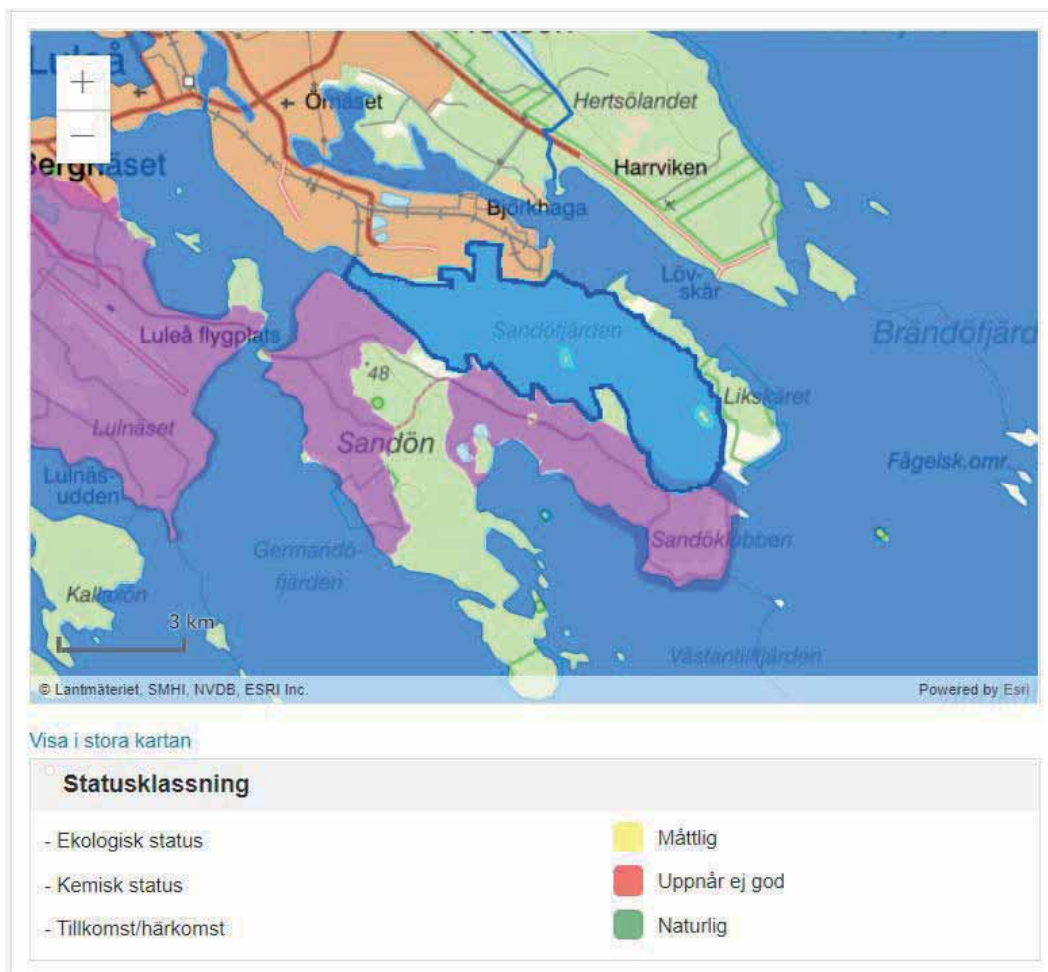

Utsnitt från VISS för vattenförekomsten Sörbrändöfjärden (WA36649894)

Vattenförekomsten Sörbrändöfjärden (WA36649894) är vid beslut 2021 bedömd ha en god ekologisk status. Bedömningen att ekologisk status är god baseras på sammanvägning av mätdata för växtplankton, siktdjup, syreförhållanden och näringsstatus samt särskilt förorenande ämnen (SFÅ:er).

Kemisk status uppnår ej god då det finns prioriterade ämnen som inte har god status. Det gäller bromerad difenyleter, kvicksilver och kvicksilverföreningar, dioxiner och dioxinlika föreningar samt tributyltenn föreningar. Bromerad difenyleter och kvicksilver överskrider i alla undersökta vattenförekomster i Sverige. Utsläpp i Sverige och andra länder har skett under lång tid vilket lett till långväga luftburen spridning och storskalig atmosfärisk deposition. Båda dessa har fått mindre stränga krav, men halterna får inte öka. Studier av strömning (helkroppsanalys) tyder på att halter av Dioxiner, Furaner och Dioxinlika PCB:er överskrider gränsvärdet i Norrbottens samtliga vattenförekomster. Parametern har undantag genom senare målår (2027).

Utsnitt från VISS för vattenförekomsten Sandöfjärden (WA40341745)

Vattenförekomsten Sandöfjärden (WA40341745) är vid beslut 2021 bedömd ha en måttlig ekologisk status. Motiveringen till måttlig ekologisk status är att mätdata visar på halter av SFÄ:er som överskrider gränsvärdena (zink*). I föregående förvaltningscykel var ekologisk status hög, anledningen till försämring av status i nu aktuell cykel är okänd enligt VISS. Även parametrar för hydromorfologi stöder statusbedömningen. Målet är att ekologisk status är måttlig ekologisk status år 2027. Det mindre stränga kravet beror på fysisk påverkan från hamnanläggningen. Det har alltså bedömts omöjligt att nå god status i vattenförekomsten med bibehållen funktion för hamnanläggningen. De olika hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna har undantag i form av endera mindre strängt krav eller tidsfrist till 2027

Kemisk status uppnår ej god då det finns prioriterade ämnen som inte har god status. Det gäller bromerad difenyleter, kvicksilver och kvicksilverföreningar, dioxiner och dioxinlika föreningar samt tributyltenn föreningar. Bromerad difenyleter och kvicksilver överskrider i alla undersökta vattenförekomster i Sverige. Utsläpp i Sverige och andra länder har skett under lång tid vilket lett till långväga luftburen spridning och storskalig atmosfärisk deposition. Båda dessa har fått mindre stränga krav, men halterna får inte öka. Studier av strömming

(helkroppsanalys) tyder på att halter av Dioxiner, Furaner och Dioxinlika PCB:er överskrider gränsvärdet i Norrbottens samtliga vattenförekomster. Parametern har undantag genom senare målår (2027). TBT har undantag i form av tidsfrist, status ska uppnås 2027.

Undantag kan ges för åtgärd eller verksamhet som kan tillåtas av prövningsmyndighet, dels de undantag som beslutas av vattenmyndigheterna i förvaltningen (vattenförvaltningsförordningen 4 kap. 9-12 §§. Vattenförvaltningsförordning (2004:660) Svensk författningssamling 2004:2004:660 t.o.m. SFS 2018:2103 - Riksdagen). Flera undantag av den typen är beslutade för de här två vattenförekomsterna.

*Bedömningen för zink är osäker eftersom kvantifieringsgränsen för mätningarna i vissa fall överskrider värdet i bedömningsgrunden. Halva kvantifieringsgränsen minus bakgrundshalt har antagits för de mätningar där exakt halt saknas.

Grundvatten

I beskrivning från äldre detaljplaner redovisas att grundvattnet i området ligger omkring 0,5 - 1,4 meter under markytan, vilket motsvarar nivåer ca +2,5 och +3,1 meter i RH 2000. Inga berg nivåer har identifierats, bergfritt djup bedöms vara minst 4 meter. Grundvatten ligger lokalt väldigt ytligt, omkring 0,5 meter under markytan.

I markundersökning inom tillståndprocessen har i grundvattnet påträffats förhöjda halter av PAH, sulfat och fluorid inom Svartön. Inga tungmetaller påträffades i förhöjda halter.

De provtagningar och analyser som redovisas i genomförda utredningar har inte visat på några uppenbara föroreningar i jord och grundvatten som kan kopplas till specifika verksamheter.

En fullständig statusrapport kommer ingå i tillståndprocessen och kommer att sammanfattande återges till granskning av detaljplanen.

Dagvatten

Avgränsningsområdet omfattas inte av kommunens verksamhetsområde.

På Svartön görs dagvattenutsläpp i flera punkter och till alla omgivande recipienter. En utredning har påbörjats för att ge ett förbättrat underlag rörande befintliga dagvatten och dess utsläppspunkter till bedömningen av de kumulativa effekter.

Ansvar för dagvattenhantering och eventuell rening av utsläpp till recipient ansvaras för av fastighetsägare/verksamhetsutövare.

Påverkan och konsekvenser av planförslaget

En dagvattenutredning (inkluderat släckvatten) kommer att tas fram av verksamhetsutövaren som omfattar helt utbyggd verksamhet inklusive rekommendationer vid byggskede och skyddsåtgärder. Syftet med dagvattenutredningen

är att undersöka verksamhetens påverkan, och då också planens påverkan, på flöden av dagvatten inom och från området, samt föroreningsbelastningen från dagvattnet. För genomförandet av detaljplanen planeras det ett flertal dagvattendammar med syftet att rena dagvatten från byggnader, anläggningar och hårdgjorda ytor inom planområdet. Placeringar och krav på reningskapacitet utreds inom tillståndsprocessen enligt miljöbalken.

Verksamheten förväntas rena utsläpp från dagvatten, kylvatten och eventuellt annat processvatten så att inget av miljökvalitetsnormernas värden riskerar att överskridas. Behovet av främst kylvatten är stort. Intag är tänkt i Sandöfjärden och utsläpp i Sörbrändöfjärden

En recipientutredning kommer att tas fram inom tillståndsprocessen för att bedöma verksamhetens eventuella påverkan på miljökvalitetsnormerna. Resultatet från utredningen kommer att ingå i tillståndsprocessen. Utredningen kommer även innehålla en systematisk genomgång av anläggningen med utgångspunkt att redovisa vilka risker som finns för utsläpp av föroreningar till recipient, dagvattensystem eller avloppssystem i samband med släckvatten vid brand. Vid behov ges förslag på riskreducerande åtgärder.

Anläggningsarbete i vattenområdet påverkar miljön i det strandnära vattenområdet. Schakt- och muddringsarbete innebär risk för grumling. Vid förekomst av föroreningar i sedimenten behöver det säkerställas att dessa inte sprids och därmed försämrar vattenkvaliteten. Anläggningsarbeten som pålning, spontning och eventuella sprängningar orsakar påverkan i form av till exempel undervattensbuller i området.

Den färdiga anläggningen kan i vissa fall även innebära ändrade påverkansfaktorer i vattenområde som vågor, strömmar, vattendjup samt botten lutning. Förändrad fysisk påverkan kan medföra viss erosion av botten sediment samt förändrad avsättning av sediment. Bottenområdets egenskaper och verksamhetens påverkan kommer att utredas inom tillståndsprocessen.

Efter anläggningsskedet kan det förväntas att det finns lägre förekomst och artrikedom av bottenflora och bottenfauna än närliggande referensområde. Hur lång tid det tar för flora och fauna att återhämta sig beror på förhållandena i både muddringsområdet och det närliggande området.

Recipientutredning kommer att inkludera en hydrodynamisk modellering av recipienten. Modellens uppbyggnad och planerade utredningar beskrivs i tillståndsprocessen enligt miljöbalken.

Bedömningen är att inom detaljplanlagt område finns det plats för ytor/anläggningar att samla, rena och eventuellt fördröja dagvatten från både tak och hårdgjorda ytor och i det angränsande området innanför järnvägsslinga där liknande ytor finns idag för LKABs befintliga anläggningar. Ytorna preciseras inte i detaljplanen men bestämmelse om procent av marken som ska vara genomsläpplig anges. I tillståndsprocessen är funktionen beskriven och dagvattenutredning inklusive släckvatten kommer att sammanfattas till granskning av planen.

Påverkan och konsekvenser av nollalternativet

Med ett genomförande av gällande detaljplan PL 426 med planändring till industriverksamhet kommer anläggningar för eventuellt nedsmutsat dagvatten att behövas. Ansvar för dessa kommer att vara verksamhetsutövarens då området ligger utanför kommunalt verksamhetsområde för dagvatten. Även i ett genomförande enligt nollalternativet måste påverkan på recipienten utredas, bestämelse om procent av marken som ska vara genomsläpplig anges som ger ytor för att möjliggöra samling och rening.

Åtgärdsförslag

I Samrådsunderlag LKAB:s cirkulära industripark i Luleå, LKAB, 2022-05-03, beskrivs att förslag till skyddsåtgärder för att säkerställa en sund vattenhantering kommer ses över i förhållande till de relevanta vattenförekomsterna i tillståndets miljökonsekvensbeskrivningen. Åtgärder läggs sedan fast via krav i tillstånd enligt miljöbalken.

Anläggningsarbetet kommer att ske med försiktighetsåtgärder för att minimera grumling och annan påverkan. Utvärdering av bästa möjliga teknik kommer att ske med ambitionen att minska risken för negativ påverkan.

Kontrollprogram kommer att upprättas för grundvattennivåmätningar inför, under och efter entreprenad inom verksamhetens tillståndprocess.

Bedömning av betydande miljöpåverkan

Inom verksamhetens tillståndprocess kommer en recipientutredning tas fram för att bedöma verksamhetens eventuella påverkan på miljökvalitetsnormerna. Resultatet från utredningen kommer att ingå i tillståndprocessen och sammanfattas i denna handling till granskning av detaljplanen.

Planförslaget påverkar inga regionalt eller nationellt utpekade värde rörande vattenförekomster.

Planförslagets påverkan på nationella, regionala och lokala mål bedöms till granskning.

Då flera utredningar pågår kommer bedömningen av planens påverkan på recipienter och miljökvalitetsnormer vatten och att göras till granskning av planförslag och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning. Bedömning ska även omfatta begreppen otillåten försämring av vattenförekomstens status samt äventyrande av MKN vatten.

Kumulativa effekter

Det bedöms inte finnas kumulativa effekter på naturmiljö eller strandskyddat område från denna plan eller andra kända planidéer.

Påverkan på recipienter och miljökvalitetsnormer vatten kommer under de kommande årens omvandling av större delen av Svartön att utredas och belysas många gånger och ofta i parallellt pågående processer både avseende detaljplaner och tillståndsansökningar. De kumulativa effekterna på recipienter är beroende av befintliga utsläpp till recipienten, i vilken omfattning redan givna tillstånd utnyttjas och planerade verksamheters tillstånd som kan komma och hur de realiseras.

För verksamhetens avgränsningssamråd och till den hörande utredningar har därför parametrar från andra verksamheters pågående tillståndsansökningar tagits med som underlag. Ett sådant arbetssätt hos alla i omgivningen som planerar nya tillståndsansökningar för verksamhets- eller vattenverksamhet skulle bättre säkra att miljökvalitetsnormerna inte är i fara. Det kan kräva en förbättrad kommunikation mellan olika aktörer både vad det gäller plan- och tillståndsprocessen.

Som helhet och med de förändringar som planeras i omgivningen är osäkerheten stor för både när i tid och i vilken omfattning som det medför påverkan på recipienten.

Under genomförande i främst strandnära lägen av denna plan och omgivande planer förutsätts att åtgärder för att minimera negativ påverkan på strandzonen i vatten görs och att tillståndsprocessen preciserar dessa åtgärder.

I ett kumulativt perspektiv blir då även samordning mellan olika intressenters genomförande av största betydelse då negativa kumulativa effekter på recipienter annars kan befaras uppstå.

En utredning, omfattande Luleå industriparcs område på Svartön, har påbörjats för att ge ett förbättrat underlag rörande befintliga dagvatten och dess utsläppspunkter. Analyser av dagens situation kan sedan göras och ge underlag för bedömningen av de kumulativa effekterna och påverkan på MKN samt visa på behov av åtgärder. Utredning och bedömning redovisas till granskning av planhandlingarna.

Miljömål

Ett genomförande av detaljplanen påverkar miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Och genom den recipientutredning som tas fram till tillståndsansöka kan påverkan på recipientens miljöstatus och den ekologiska och kemiska statusen redovisas till granskning av planhandlingarna. De inventeringar som pågår rörande främst naturvärden i vatten och fåglar kan visa om kustens och havets viktiga ekosystemtjänster som finns i området påverkas. Det är dock klart att naturvärden inom planområdet försvinner. De delarna av den grunda kustnära miljön som finns kvar i anslutning till den genomförda planen skyddas under anläggningstiden och utformning av anläggningar och utfyllnad görs för att dessa grunda områden inte ska skadas över tid.

Hur bevarandestatusen för de naturtyper och naturligt förekommande arter som påverkas av planens genomförande förändras och om förutsättningen för genetisk variation och livskraft i bestånden påverkas kan bedömas först efter att planerade inventeringar och eventuell artskyddsutredning är gjorda och redovisas till granskning av planhandlingar.

Samlad bedömning

Planförslaget omfattar drygt 118 hektar. De delar av planområdet som inte är planlagt är utfylld mark avsedd för industriverksamhet i planområdets norra del och vattenområdet i planens sydöstra del som är avsedd att fyllas ut för industri och hamnändamål. Det senare omfattar även en förlängning av befintlig kaj.

Parallellt med framtagandet av detaljplan pågår en tillståndprocessen för industri- och vattenverksamhet av verksamhetsutövare som berör planområdet i sin helhet.

Då flera utredningar pågår kommer bedömningen av planens påverkan på naturvärden och vatten/recipienten att göras till granskning av planförslag och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

MILJÖASPEKT	BEDÖMNING
Naturmiljö	Planförslaget påverkar inga regionalt eller nationellt utpekade värden. Planförslaget bedöms i liten grad motverka nationella, regionala och lokala mål. Fler utredningar av naturvärden är under framtagande och resultat från dessa kommer att sammanfattas i granskningsversionen av planhandlingarna och vara underlag till en ytterligare bedömning av påverkan på naturvärden. Planförslaget medför att naturmiljöer både av visst och påtagligt värde försvinner inom avgränsningsområdet. Djurs och växters rörelsemönster och spridningsförmåga inom avgränsningsområdet påverkas då biotoper som är deras förutsättning försvinner. Rödlistade arters förutsättningar att bevaras och utvecklas påverkas inom avgränsningsområdet. Bedömningen av påverkan på arter kommer att måste göras efter att beskrivna pågående utredningar har redovisats. Då flera utredningar pågår kommer bedömningen av planens påverkan på naturvärden att göras till granskning av planförslag och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning. Samlad bedömning görs till granskning.
Vatten	En recipientutredning kommer tas fram för att bedöma verksamhetens eventuella påverkan på miljö kvalitetsnormerna. Resultatet från utredningen kommer att ingå i tillståndprocessen och sammanfattas i denna handling till granskning av detaljplanen. Planförslaget påverkar inga regionalt eller nationellt utpekade värden rörande vattenförekomster. Planförslaget bedöms inte motverka nationella, regionala och lokala mål. Samlad bedömning görs till granskning.

Utifrån ovan beskrivna miljöaspekter samt kumulativa effekter för planförslaget görs bedömning sammantaget till granskning av planhandlingar och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

Störningar under byggtid

Anläggningsarbete i vattenområdet påverkar miljön i det strandnära vattenområdet. Schakt- och muddringsarbete innebär risk för grumling. Vid förekomst av föroreningar i sedimenten behöver det säkerställas att dessa inte sprids och därmed försämrar vattenkvaliteten. Anläggningsarbeten som pålning, spontning och eventuella sprängningar orsakar påverkan i form av till exempel undervattensbuller i området.

Tillfällig, alternativt permanent, grundvattenbortledning vid anläggande av dagvattenanläggning kommer troligen ha en liten påverkan på naturvärden och andra intressen som finns i området.

I ett kumulativt perspektiv blir då även samordning mellan olika intressenters genomförande av största betydelse.

Med avseende på bedömda miljöaspekter och strandskydd innebär det under byggtiden risk för påverkan enligt samrådsunderlag LKAB:s cirkulära industripark i Luleå, LKAB 2022-05-03. Åtgärder under byggtiden som kan minimera eller eliminera störningar behandlas i tillståndsgivningsprocessen.

Uppföljning och övervakning

Enligt 6 kapitlet 11 § punkt 7 i miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innefatta en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför.

Miljöpåverkan av detaljplanen kommer följas upp inom ramen för det befintliga miljöarbetet i Luleå kommun och inom tillsyn för tillståndsgiven verksamhet.

Källor

Artportalen <https://www.artportalen.se/> Hämtad 2021-11-17

Naturvärdesinventering - ReeMAP förstudie Svartön, Sweco, 2021-12-17

Naturvärdesinventering, Ecogain, 2020-12-14

Samrådsunderlag LKAB:s cirkulära industripark i Luleå, LKAB, 2022-05-03